



KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 7

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

3. APRÍLA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

V týchto jarných mesiacoch sa opäť veľa diskutuje o 14. marci. Niektorí hovoria tak, druhí inak, a ďalší sa dokonca pýtajú, aká bola alternatíva k 14. marcu 1939?

Takúto otázku môže položiť len vrcholne nezodpovedný, ba nemorálny človek.

Nijaká alternatíva!

Bola len jedna možnosť – bojovať!

Bojovať a zvíťaziť.

Darmo kuvici a prekrúcači dejín hovoria, že Nemecko bolo vtedy najsilnejším štátom v Európe a skláňali sa pred ním také mocnosti ako Veľká Británia či Francúzsko, dokonca aj Sovietsky zväz mal s ním zmluvu o neútočení. Milí prekrúcači a kuvici, od toho treba abstrahovať. Keď ide o morálku, tam chladné výpočty nestačia, tam treba konať, tam treba nasadiť aj život. Najmä ak môžeš zachrániť nespočetné množstvo iných životov, ak môžeš poraziť zlo. A to Slovensko mohlo! Mali sme

Nie sme žiadny národ?

pekne Nemcov pozvať do diskusie a, obrazne povedané, ubiť ich čapicami, ako to geniálne navrhuje bývalý vojvoda Globalko, dnes poslanec, pri istej skupine vyvrheľov, o ktorých bude o chvíľu reč.

Slovensko, žiaľ, zlyhalo – namiesto boja nejaký 14. marec! Tento dátum navždy ostane škvrnou nielen na našich, ale aj na svetových dejinách! Niežeby sme sa boli do jedného chlapa, ba aj čo do odvážnejšej ženy postavili čelom Nemecku, my sme si začali budovať akýsi štátik. Áno, štátik, lebo v súvislosti so Slovenskom nemožno hovoriť o štáte, ale len štátiku. Teda namiesto toho, aby sme boli na celej čiare porážali Wehrmacht, skrčili sme sa do akejsi ulitky a akože budovali svoj štát, pardon, štátik, lebo o Slovensku odvtedy nemožno vysloviť nijaký kladný súd. Navždy stratilo kredit, navždy stratilo úctu, a to pre-

IGOR KŠIŇAN

dovšetkým v očiach svojich najlepších synov, ktorí našťastie v súčasnej demokratickej spoločnosti majú všetky možnosti v tlači, rozhlase a televízii vyjadrovať svoj odpor a hnus k svojej, akože, vlasti.

Vari sa dá považovať za vlast krajina, ktorá sa v zlomovej situácii zachovala tak hanebne, že prešustrovala možnosť zvíťaziť nad nacistickým Nemeckom a namiesto toho jej obyvatelia sa rozhodli vyhlásiť „štátik“? Najlepší synovia tejto zeme vedia, že to nie je možné, a hoci to zatiaľ verejne nevyhlasujú, dávajú jasne najavo, že ich vlast sa nachádza niekde za hranicami Slovenska.

(Pokračovanie na 5. strane)



Snímka: Lubomír Kaľavský

Pozrimeže! Za oknami je jar! Kvitnú kvietky, štebocú vtáčky, lišky vyvádzajú z nór svoje mláďatá. Skrátka, vyšlo slniečko.

Ale slniečko nevyšlo samo. Vyšli s ním do ulíc aj slniečkári. Slniečkári nemajú radi zimu. Ani Napoleon ju nemal rád. Nuž aj slniečkári vedia, že v zime je lepšie sedávať v kaviarni, popíjať čajik a snívať o živote chrústov. Mnohí z nich však nesnívajú, ale snujú. Snujú ako pavúky svoje siete. Snívajú a snujú plány, ako to slnko do tých sietí chytiť. No a keď sa to pekné teplé slniečko vykotúľa na jarnú oblohu, aby povýťahovalo

založil ČEKU (podoba so slovenskou NAKA čisto náhodná!) a Červenú armádu. A potom už iba stačila drobnosť, nevinný atentátik na Lenina, a už to fičalo. Tisíce tiel nepriateľov ľudského blaha denne padali pod kosou zubatej...

Za sto rokov sa ich navrstvili desiatky, stovky miliónov! Ale čože je to proti temnému stredoveku? Veď vďaka Svätej inkvizícii sa za 200 rokov podarilo popraviť až tritisíc osvietených! No nie je to obľudné? Preč z temným stredovekom, streľme si do kňazov, iba zacláňajú naše pekné slniečko! A tak iba v Rusku zahynulo 300 000 kňazov a mníchov... A každých päť minút

Vynášanie Moreny

TEODOR KRIŽKA

zo spiacej zeme farby, akýmsi omylom povýťahuje z kaviarní aj slniečkárov a s nimi všetky farby dúhy.

Nečudujte sa preto, že nám z kvitli ulice európskych a amerických miest. Treba predsa privítať sviatky jari a spáliť Morenu.

No a ktože tá Morena je?

No predsa smrť.

A smrť je kto?

No predsa Trump!

No a ešte Putin!

A Lukašenko, a Kotleba...

Pekne sa nám tá Morena rozrástla! Akoby mala aj zo päť či zo desať detí, ako odporúča Erdogan svojim drahým turckým Nemcom. Milujte sa a množte sa, keď už tí nemeckí Nemci nemajú na nič chuť a ani ten zvyšok katolíkov nechodí na spoved! Využite svoje demokratické právo, dobyte Nemecko pokojnou cestou. Už sa vám takáto šanca nenaskytne. Veď vám to Nemecko priniesli ako na tácke dvoma vojnami a liberálnou prevýchovou. Kdeže duch Schillera! Ten už zapadol prachom...

S víťazstvom Trumpa sa ukázalo, že neexistujú nijaké konšpiračné teórie, ale existuje jav, ktorý sa eufemicky volá globalizácia. Táto globalizácia sa chopila činu a zabudla sa pritom pýtať kohokoľvek, nieto autochtónnych národov, čo si o nej myslia.

Ak nepôjdeme priveľmi dozadu a zastavíme sa iba pri stom výročí bolševického puču, ktorému vydláždila cestu sama ruská voľnomyšlienkárska inteligencia, keď zvrhla cára a odporila tak brány nevedomej luze, aby sa mohla vyčúrať do vzácných čínskych váz v Zimnom paláci.

Ahoho, Zimný palác! Nie daký jarný, slniečkársky, ale studený, zimný! Brrr! Kaviareň a stúpenci dúhy to mali jasné: dole cára! No a potom to už išlo hladko. V zaplombovanom vozni prišli vyškolení géniovia zla. Večne živý Lenin, ktorého ani po sto rokoch nemajú sily vyprevadiť na cintorín a dopriať mu pokoj vedľa svojej matky. Leží si tam v tom zikkurate, čaká na vzkriesenie. A génoví inžinieri makajú ostošesť...

Ale netreba ani kriesiť Lenina. Stačí aj hrob Trockého v Mexiku, ktorý je skromnou svätyňou všetkej ľavice na západ od ruských hraníc. Trockij s Leninom boli prví ozajstní globalizátori. Trockij na to dokonca

hynie štatisticky jeden kresťan vo svete dnes.

Že to je už dávno? Čože je to sto rokov? Veď to všetko máte stále a znova na dvore! To Lenin uzákonil potraty ako prvý na svete! Dodnes hynie v potratových klinikách 14 000 ruských nenarodených denne! A kto ich vraždí dnes? Bolševici? Ale veď tí boli porazení, kdeže! Tak kto teda?

Liberalizmus, kultúrny marxizmus, dúhové slniečkárstvo... To, ktoré tak nenávidí Krista, že by ho najradšej označilo za najväčšieho fašistu dejín! Ale nie, s Kristom to musia ešte chvíľu opatrne, aspoň u nás na Slovensku. Ešte chvíľu potrebujú kresťanský elektorát pre obchodníka s ovcami Alojza Hlinu. Vybrali si ho totiž zrejme za vodcu odboja s fašizmom. Mastia mu bruško všelijakými alchymistickými olejčkami, len aby ho nenadúvalo od intelektuálneho výkonu pri hľadaní koreňa všetkého zla.

No a Hlina to zjavne akceptuje. Lichotí mu, že by sa mohol stať druhým Dzurindom a viesť šíky zjednotených slniečkárov. Proti komu vlastne, a s kým? No predsa s Merkelovou a Sorosom proti konzervativizmu a tradícii za modernú, globálnu dedinu bez národov! Za jeden košiar plný bľaciach oviec s pastierom, ktorého meno každý kresťan pozná už dvetisíc rokov - antikristom.

Aby som mu bol trochu advokátom diaboli: Existuje alternatíva? Zdá sa, že nie. Hlinovi zrejme frau Merkel pošlepla na chodbe do ucha, že Trump je už starý a môže nedožiť rána, a Berlín je predsa len bližšie k Bratislave ako Washington. Nakoniec košeľa je tiež bližšie ako kabát. A ak už niet z čoho vyberať, iba medzi Bezlehubom a Luciferom, teda medzi Schulzom a Merkelovou, ani Putin nemá na výber, aj on na prosbu bavorských katolíkov prijme 2. mája Merkelovú v Kremli.

Smutná je to doba, v ktorej žijeme, aj keď je toľko vyznávačov slniečka. Je to doba prevrátených hodnôt. Doba, v ktorej sa opovažujú nazývať konzervativizmom zápas proti ostatkom heroického ducha. Vojna prebieha po celej planéte, i na Západe, i v Rusku. Nuž Slovensko obísť nedokáže.

Dejiny nemajú alternatívu. Dejiny sú zrážkou Kaina proti Ábelovi.

Otvorený list

Národná rada Slovenskej republiky
Vláda Slovenskej republiky
Ústavný súd Slovenskej republiky
Prezident Slovenskej republiky

V DUCHU ÚSTAVY SR
MY OBČANIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

1. Protestujeme proti aktivitám prezidenta SR, ktorý vo veci rušenia prezidentských amnestií organizuje nátlakové akcie a podporuje protiústavné riešenie. Zvoláva nátlakové akcie sudcov (?), na prijatie retroaktívneho ústavného zákona bez posúdenia Ústavným súdom, ktorý je

nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Takým konaním je ohrozená nielen demokracia, ale v budúcnosti i štátna zvrchovanosť. Tieto nátlakové akcie podporované médiami nám veľmi pripomínajú smutne známe komunistické Februárové udalosti r. 1948 a následné justičné perzekúcie a vraždy v rokoch 50-tych minulého storočia.

2. Žiadame Národnú radu a Vládu SR, aby urýchlene riešili neúnosnú situáciu najmä v tzv. verejnoprávnej dvojbodkovej RTVS, nakoľko Rada pre vysielanie a retransmisiiu je nečinná. Spravodajstvo rozhlasu i televízie, ako aj politické relácie

(hlavne Z prvej ruky a Večera s Havranom) sú jednostranne opozičné a protislovenské. Programy veľmi často pripomínajú, že ide o pobočku Českej televízie a rozhlasu.

Signatári listu:

VLADIMÍR BALÁŽ, EVA BOBKOVÁ,
JOZEF DARMO, MILAN S. ĎURICA,
RUDOLF KLOKNER, JÁN KOŠIAR,
PETER KOZOLKA, TEODOR KRIŽKA,
JÁN LITECKÝ – ŠVEDA,
LADISLAV LYSÁK,
STANISLAV MÁJEK, JOZEF RÁCZ,
JOZEF RYDLO, ANTON SEMEŠ,
PAVOL STANO, ELENA ŠEBOVÁ,
MARIÁN ŠURAN, JAROSLAV VOZAR,
JOZEF ZAVARSKÝ

Vyhlásenie

k ohrozeniu slovenskej štátnosti

Aktivisti Iniciatívy 2016 v kauze zrušenia Mečiarovej amnestie vidia príležitosť pre odporcov slovenskej štátnosti rozložiť právny systém štátu a následne aj slovenskú štátnosť. Preto vyzývajú politické strany, ústavných činiteľov a všetkých občanov Slovenska, aby odsúdili konanie politikov zodpovedných za vyvolávanie chaosu a masovej hystérie obyvateľstva a ne-pripustili deštrukciu a zničenie slovenskej štátnosti.

Ústavný súd SR už raz rozhodol

o nezrušiteľnosti amnestií a sme presvedčení, že ani zmenou Ústavy SR nemožno odstrániť prekážku retroaktivity. Preto považujeme za neprijateľné a pre Slovensko zničujúce otváranie zbytočných káuz. Varujeme pred uvrhnutím Slovenska do legislatívneho bahna, z ktorého niet návratu. Čo bude nasledovať po zrušení Mečiarovej amnestie? Benešove dekréty?

Aktivisti Iniciatívy 2016 apelujú na svedomie politikov, aby nehazardovali s medzinárodným posta-

vením Slovenskej republiky a ctili si princípy základného zákona štátu. Ústava Slovenskej republiky je od prijatia v roku 1992 nadčasovým ochrancom samostatnosti Slovenskej republiky a odkazom na cyrilometodské dedičstvo nás radí medzi vyspelé kultúrne európske štáty.

V Bratislave 22. marca 2017

Signatári Iniciatívy 2016:

Mgr. MIROSLAV ŠUŇAL, *politológ*
Ing. EVA ZELENAYOVÁ, *publicistka*
PETER KAŠARIK, *živnostník*

Prosba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme,
že viacerí z vás
reagovali na prosbu redakcie
a podporili vydávanie
nášho časopisu Kultúra.
Prosíme, nepoľavujte
v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

V posledných týždňoch sa slovo amnestia stalo hádam najužívanejším výrazom v ústach našich „mienkotvorných“ a správnu politickú líniu určujúcich médií. Keď nehanobia prvú Slovenskú republiku a jej predstaviteľov, keď nevystrihajú ľud pred kotlebovcami, keď neobjavujú extrémizmus, rasizmus a xenofóbiu aj tam, kde by to rozumný občan ani len netušil, keď radodajne nepoučujú vládu, ako spravovať štát..., skloňujú vo všetkých pádoch amnestiu. V póze svätým hnevom zapálených bojovníkov za spravodlivosť, za očistu verejného života naliehavo sa domáhajú zrušenia tzv. Mečiarových amnestií.

Pozoruhodné úsilie, ale aj tu by malo platiť staré heslo: Medice, cura te ipsum – lekár vylieč najprv seba samého!

Človek si nevdojak kladie otázku: Prečo odrazu taký obrovský záujem o udalosti, ktoré by mali ostať smutnou minulosťou? Aký význam má rozdúchať vyhasnutú pahrebu, keď sú tu dôležitejšie a užitočnejšie kauzy ktoré by si vyžadovali pozornosť a mediálne kampane? Prečo sa traumatizujú udalosti, ktoré sa odohrali viac než pred 20 rokmi.

Celá táto neprijemná záležitosť sa totiž začala kedysi v roku 1994 aférou známou pod menom kauza Technopol. Táto obchodná firma bola obvinená z podvodu, v ktorom išlo o miliónové sumy. Na páchatel'ov, medzi ktorými sa nachádzal aj syn prezidenta Michala Kováča, bol dňa 11. nov. 1994 vydaný medzinárodný zatykač. Ale prv než sa začalo súdne konanie proti previnilcom, došlo k odvlečeniu Michala Kováča ml. do Hainburgu v Rakúsku. Keďže v tom čase bol pomer medzi prezidentom Kováčom a vládou premiéra Vladimíra Mečiara značne vyostrený, únos prezidentovho syna Michala Kováča ml., ktorý sa odohral 31. augusta 1995, sa jednoznačne pripisoval nečistej hre zo strany vládnej skupiny proti prezidentovi. Udalosti sa ďalej skomplikovali tragickou smrťou policajného dôstojníka Roberta Remiáša, ktorý zahynul v Karlovej Vsi pri výbuchu svojho auta 29. apríla 1996.

Dňa 12. decembra 1997, necelé tri mesiace pred skončením svojho funkčného obdobia, prezident Michal Kováč st. udelil svojmu synovi a ďalším piatim spolu-účastníkom (M. Kočner, M. Syč-Milý, P. Krylov, R. van der Werff a L. Rosenbergová) prezidentskú amnestiu, na základe ktorej bolo súdne pokračovanie voči nim zastavené.

Odvlečeniu Michala Kováča ml. do Rakúska spôsobilo na Slovensku veľký rozruch. Ľudia v tom videli čosi cudzieho, niečo, čo zaváňa gangsterstvom. Za hlavných viníkov únosu sa označovali príslušníci Slovenskej informačnej služby (SIS), ktorej hlavou bol Ivan Lexa. Údajným previnilcom hrozil súd. A tu Vladimír Mečiar, v úlohe zastupujúceho prezidenta, nasledoval príklad svojho predchodcu a v marci 1998 udelil prezidentské amnestie všetkým obvineným, na základe čoho sa nijaké súdne pokračovanie nekonalo.

Tento krok vyvolal ostrý prejav nesúhlasu v radoch opozície a zna-

menal aj značnú stratu dôvery voči vláde Vladimíra Mečiara. Prejavilo sa to vo všeobecných voľbách, ktoré sa konali koncom októbra 1998. Vo voľbách vládnuca strana HZDS dostala síce najvyšší počet hlasov, ale to nestačilo na zostavenie vlády. Štátnu moc prebrala do rúk koaličná vláda Mikuláša Dzurindu. Jedným z prvých krokov novej vlády bolo zrušenie prezidentských amnestií Vladimíra Mečiara. Stalo sa tak 8. decembra 1998.

Proti tomuto opatreniu protestovali poslanci HZDS, ktorí sa odvolali na Ústavný súd a ten svojím rozhodnutím dňa 4. februára 1999 rozhodol, že nijakú amnestiu zrušiť alebo zmeniť nemožno.

Týmto rozhodnutím sa celá kauza mala skončiť. No, neskončila sa, mala ďalšie dozvuky: Ivan Lexa zažaloval Michala Kováča st. za výrok, v ktorom sa ex-prezident vyjadril, že Ivan Lexa stojí za únosom jeho syna Michala Kováča ml. Okresný súd v Bratislave dňa 13. júna 2011 uznal Lexovu obžalobu a – medzi iným – nariadil M. Kováčovi uverejniť v tlači ospravedlnenie. Exprezident Kováč sa odvolal, ale Ústavný súd 30. októbra 2012 potvrdil rozhodnutie Okresného súdu a opätovne nariadil verejné ospravedlnenie. Michal Kováč až do svojej smrti vytrvalo odmietal podriaďiť sa tomuto rozsudku.

Michal Kováč st. zomrel 5. októbra 2016 a zdalo by sa, že s jeho rakvou bola pochovaná a zabudnutá aj celá kauza prezidentských amnestií, t.j. amnestie M. Kováča i amnestie V. Mečiara. Veď už slovo amnestia pochádza z gréckeho slova amnestos = zabudnutý. No niektorým ľuďom a skupinám práve smrť prezidenta bola príležitosťou otvoriť celú túto Pandorinu skrinku znova. Vypukla košatá mediálna kampaň. V nej sa najhlasitejšie domáhajú zákonitosti takí ľudia, o ktorých je známe, že prijímajú len také rozhodnutia súdných inštitúcií, ktoré vyhovujú ich osobným, alebo skupinovým záujmom.

Treba mať ozaj vážne pochybnosti, či týmto ľuďom skutočne ide o presadenie spravodlivosti, o mravnú očistu verejného života, o nápravu krivdy, o zaslúžené potrestanie zločinov a prípadnú rehabilitáciu nevinných. Keby im išlo o tieto veci, už dávno by sa boli usilovali, aby boli zrušené zákony, ktoré uviedol do života ľudovodemokratický a socialistický režim na Slovensku a ktorými porušil základné princípy demokratickej jurisdikcie, oklieštil ľudské práva, obmedzil činnosť a pôsobenie cirkví a náboženských

spoločenstiev. Mnohé z týchto drastických zákonov sú totiž v platnosti dodnes, i keď sa hádam v praxi neuplatňujú. V zákonníku „právneho a demokratického štátu“ krajiny (ako definuje naša ústava Slovensko) by však nemalo byť pre ne miesta.

Všetci sa zhodneme v tom, že v prípade vyššie spomínaných prezidentských amnestií ide vážne porušenie zákonov. To nikto nepopiera, ani neschvaľuje. Koniec-koncov amnestia je práve o tom, že sa odpúšťajú tresty za protizákonné konanie. Ani opakovanú žiadosť o zrušenie amnestií neslobodno nikomu zakázať (i keď je celkom možné, že Ústavný súd iba potvrdí svoje rozhodnutie z roka 1999). Je

však imperatívne, aby tí, čo sa zrušenia jednej alebo oboch amnestií tak vehementne dožadujú, mali morálny kredit, ktorý ich oprávňuje konať, ako konajú. Bolo by treba najprv pozametať vlastný dvor a vyčistiť vlastnú maštal' a len potom vyčítať susedovi, že má neporiadok na dvore.

Tu chcem poukázať len na jeden taký ohavný zákon, ktorý – pokiaľ viem – nebol dosiaľ zrušený, ktorý bol hanbou česko-slovenskej legislatívy a dnes je hanbou slovenskej. Je to zákon č. 115/1946 („o správnosti konaní súvisiacich s bojom o znovunadobudnutie slobody Čechov a Slovákov“) z 8. mája 1946, ktorého kľúčový paragraf znie: „Jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků, nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů, není bezprávné ani tehdy, bylo-li by jinak podle platných předpisů trestné.“ Zákon má ešte dva ďalšie paragrafy, ktoré ho upresňujú. Zákon nesie podpisy prezidenta Beneša, predsedu česko-slovenskej vlády Z. Fierlingera, ministra spravodlivosti P. Drtinu a ministra národnej obrany L. Svobodu.

Toto je zákon, aký v histórii európskych kultúrnych národov nemá obdobu. Zákon má chrániť občanov pred zločinmi, zabezpečovať im osobnú a majetkovú istotu a tu máme zákon, ktorý paušálne kryje tie najneľudskejšie zločiny.

Minister spravodlivosti Dr. Prokop Drtina niekoľkokrát vyhlásil, že tento zákon má mať „maximálne liberálnu aplikáciu“, čo sa vykladalo ako beztrestnosť za zločiny, ktoré sa spáchali nielen počas vojny, ale až šesť mesiacov po vojne!

Príkladom takého bezprávneho konania bolo, napríklad, zaobchádzanie s Nemcami v zberných

táboroch, kde očakávali svoju deportáciu do Nemecka. Taký tábor bol aj v Hraniciach na Morave, kde jeho veliteľom bol Vladimír Bouda a správcom František Bögl. Krutosti, ktorých sa dopúšťali (znásilňovanie, okrádanie trýznenie. Internované ženy boli veľmi často poskytované na sexuálne zneužitie sovietskym a českým vojakom a partizánom). Došlo aj k násilným vraždám. Niekoľko ľudsky citiaci občania sa už nemohli na toto dívať a podarilo sa im dosiahnuť, že pôvodcovia týchto krutostí sa dostali pred súd. Štátne zastupiteľstvo v Novom Jičíne oboch obžalovaných oslobodilo, dôvodiac, že „soulže s Němkami, byť vynucené, jsou jakousi formou spravedlivé

odplaty podle par. 1 zákona č. 115/1946 Sb.“ A pokiaľ išlo o okrádanie, tu súd rozhodol, že obžalovaní „prisvojování cizích věcí chápali jako oprávněnou náhradu za vlastní utrpěné škody.“

Ďalší prípad: V júni 1945, celý mesiac po vojne, sa v oblasti Postoloprta a Žatca „při obsazování pohraničí“ odohrala masakra, ktorá sa vyrovná masakre Bosniakov pri Srebrenici. Podľa zistenia parlamentnej vyšetrovacej komisie z roku 1947, vojaci česko-slovenskej armády a domáce revolučné gardy zavraždili tam asi 2 300 osôb, väčšinou vojenských zajatcov. Išlo o jasný prípad nového zločinu, ktorý odsudzovali viacerí domáci a spojeneckí dôstojníci a právnici. Bolo nariadené vyšetrovanie. A tu tento nemorálny a protizákonný postup armády obhajovali mnohí politici a vysokí armádni dôstojníci (napríklad gen. Karel Klapálek, hrdina Č-SSR a nositeľ vysokých sovietskych, francúzskych, rumunských a iných vyznamenaní). Vraj „postup tamních jednotek byl z hlediska vojenských zásad správný, a pokud došlo k přehmatům, jsou u vojáků, kteří prošli východní frontou či ztratili své blízké, lidsky pochopitelné.“ S odvolaním na zákon 115/1946 nikto nebol za tento zločin potrestaný.

Iba v jednom prípade došlo k potrestaniu jedného previnilca. V noci z 18. na 19. júna 1945 bolo na Švédských Šancích, neďaleko Přerova, zavraždených 265 nevinných civilných osôb. Boli to väčšinou nemecké ženy, deti a starci zo Spiša, ale bolo medzi nimi aj niekoľko Slovákov a Maďarov. Iniciátormi a vykonávateľmi tejto masakry boli dôstojníci česko-slovenskej armády: príslušník OBZ Karol Pazúr a osvetový dôstojník Smetana. Bol to taký otrasný zločin, že sám veliteľ sovietskej posádky v Přerove vydal rozkaz na zatknutie

Pazúra, ale ten medzitým už bol pod ochranou NKVD. Pod tlakom domácich, ale hlavne zahraničných humanitných organizácií bol Pazúr v lete 1947 zaistený a postavený pred Vojenský súd v Bratislave. Tam na otázku, prečo nechal zavraždiť a deti-nemlupniatka, odpovedal: „Čo som mal s nimi robiť, keď sme im postrieľali rodičov?“ Pazúr bol odsúdený na sedem a pol roka väzenia. Z nich si odsedel iba jeden rok, lebo po februári 1948 jeho priateľ Bedřich Rejcin s odvolaním na zákon 115/1946 zariadil jeho amnestiu a prepustenie z väzby. Pazúr potom robil veľkú kariéru v Zväze protifašistických bojovníkov. Zomrel v Banskej Bystrici, kde je aj

pochovaný na evanjelickom cintoríne.

A takto by sa dalo pokračovať ešte dlho-predlho. Tých, čo sa o túto tematiku zaujímajú, odkazujem na publikáciu Tomáša Stančka, Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování (Praha 2005).

Na dnešnom Slovensku sa neraz stretávame so situáciou, že do znovovania sa poukazuje na masakry a masové hroby, pri čom sa hádže blato na Slovenskú republiku, na gardistov a na fašistov, ale ani len náznakom sa nespomenie, že prvá masakra počas trvania druhej svetovej vojny sa odohrala na dvore martinských kasární 28. augusta 1944 a spáchali ju slovenskí vojaci-povstanci pod velením dôstojníka Cyrila Kuchtu; prvý masový hrob bol v Sklennom-Glaserau v Turci. V ňom dňa 21. septembra 1944 sa predčasne skončila životná púť 187 mužov-civilov, ktorých zavraždili partizáni Gustáv Kincel, Karol Bance, Jozef Vidner a ďalší slovenskí a sovietski partizáni. Tam bol začiatok, a to bol precedens všetkých krutostí, ktoré v tomto krušnom období postihli naše Slovensko.

Je preto veľmi skľučujúce, že sa vedie urputný boj o zrušenie Mečiarových amnestií, ale nikto sa nedomáha zrušenia zákona č. 115/1946, ktorý amnestoval tisíce pachateľov skutočných vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti.

Ako Európania sme dedičmi kresťanských tradícií, ku ktorým sa hrdo hlásime aj v našej ústave. Ku kresťanským tradíciám patrí aj duchovné bohatstvo Ježišovej reči na vrchu, kde nám hovorí (Mt, 7, 3-5): „Ako to, že vidíš triesku v oku svojho brata, ale brvo vo vlastnom oku nevidíš? ... Pokrytec, najprv vytriahni brvo zo svojho oka a potom hľad vytriahnuť triesku z oka tvojho brata.“

FRANTIŠEK VNUK



Zo skicára Andreja Mišanka



Nie sme žiadny národ?

(Pokračovanie z 1. strany)

Ešte šťastie, že tu môžu žiť a odtiaľto šíriť osvetu, šíriť najmä pravdu o hanebnom takzvanom národe.

A ako sa títo najlepší synovia nazývajú?

Nuž v hre je niekoľko možností, ale najvhodnejšia vyzerá Mimoslováci.

A čo zvyšok tohto národa? Ak teda možno vôbec o národe hovoriť.

Výborne to vyjadrovalo heslo na protifašistickej manifestácii 11. marca 2017 na Námestí SNP v Bratislave. Na jednom transparente sa skvel nápis:

NIE SME
ŽIADNY
NÁROD.

Toto je krôčik správnym smerom, ale ešte nie krok. Lebo neberie do úvahy skutočnosť, že okrem spomínaných najlepších synov tejto krajiny, teda Mimoslovákov, ktorí v masovokomunikačných prostriedkoch jasne dávajú najavo, kde je ich vlasť či vlastne nie je, ostal tu ešte dezorientovaný zvyšok, nechcem povedať národa. Časť z neho je dezorientovaná, ale druhá časť je veľmi nebezpečná.

Mám na mysli extrémistov. Kto sú to tí extrémisti?

Treba sa vrátiť pár rokov späť, do čias budovania socializmu. No kto tam robil najväčšiu paseku? Proti komu socialistická moc bojovala?

Spomíname si?

Pravdaže spomíname.

Boli to buržoázni nacionalisti. Boj to bol nekompromisný, boj na život a na smrť. Pár buržoázných nacionalistov na to doplatilo, mnohí sa ocitli vo väzení – a právom! Ale zrazu ako keby utľal, hon na buržoázných nacionalistov sa náhle skončil.

Ako si to máme vysvetliť?

Po krátkej analýze prideme k jednoznačnému záveru – za vecou je záludnosť bolševikov. Ponechali pár buržoázných nacionalistov na pokoji ako nášľapné míny, ako časované bomby, keby sa náhodou zmenil režim, keby náhodou bolševizmus vyskúšala demokracia.

Ponechali ich v akomsi spiacom móde. Veď my ti ukážeme, my ti dáme demokraciu!

A to sa aj stalo, režim sa zmenil a buržoázni naciona-

listi ožili. Najprv sa len trochu pohniezdili, kde-tu vytrčili rožky, ale keď zistili, že je priaznivá situácia, vyrazili na svetlo Božie v plnej sile.

Že o nich nepočuť?

Ale počuť, a na dennej báze, aby som sa vyjadril moderne, nechcem povedať pokrokovito!

Už sme prijali proti nim aj zákon!

Dnes už nemôžu vystupovať po starom, prívlastok buržoázni by sa dal chápať aj pozitívne, preto ožili pod novým menom – extrémisti.

Číhajú na každom kroku, teda nečíhajú, ale mohli by začať číhať. Šíria sa ich myšlienky, zväčšujú sa ich rady – Bože kde sa toto skončí?! Sú veľmi rafinovaní, na prvý pohľad obyčajný občan, a ono zrazu – extrémista!

Motá sa to po internete, hľadá všelijaké materiály, a keď ich nájde, rozposiela ich na všetky strany.

Čo má čo hľadať, čo má čo rozposielať, veď dnešný človek sa všetko môže dozvedieť z oficiálnych médií.

Dnes to nie je ako v socializme, že by bola nejaká cenzúra alebo dokonca autocenzúra, všetko dôležité a potrebné sa dozvieš rovno z oficiálnych a necenzurovaných, zdôrazňujem necenzurovaných médií. Nie sú to nejaké neudrživé, živoriace plátky, stará sa o ne totiž demokratické zahraničie – radou, povzbudením a niekedy dokonca aj nejakým tým grošom.

Grošom, to najmä. Tým nešetří istý mnohonásobný sedmoslivkár, dôverne zvaný Šorošó. Teda opakujem, všetko podstatné a dôležité sa dnes dozvieš z našich slobodných, demokratických a nezávislých médií, ostatné je extrémizmus.

Vráťme sa však k tej časti národa, píšem národa, ale to len preto, že neviem nájsť vhodnejší termín, lepšie povedané neosvieteného, neprebudeného a najmä dezorientovaného národa, ktorá ešte nevie, kde je sever, teda aby som bol presný, nevie, kde je Západ.

Netreba ju odsudzovať, zatracovať do pekiel, kdeže, to by bolo nemorálne. Treba ju osvietiť.

V demokratickej spoločnosti sú na to nástroje, napríklad také občianske

združenia. Jedno z nich s názvom Butatút veľmi úspešne funguje, šíri osvetu a jediný správny názor. Pravdaže oficiálne sa tak nemôže volať, lebo by to vzbudzovalo všelijaké asociácie a reminiscencie, preto na verejnosti vystupuje ako občianske združenie Kriváň.

Oči sa začínajú otvárať nielen členom tohto združenia, ale čoraz väčší vplyv má v celej spoločnosti. A celkom určite, môžem to povedať s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou, že aj vyššie spomínaní demonštranti boli buď členmi tohto občianskeho združenia alebo aspoň jeho sympatizantmi.

A tak situácia je zdanlivo zložitá. Na jednej strane výkvet národa, teda prepytujem národa, Mimoslováci, potom sú tu neprebudení, ale, pevne verím, prebúdajúci sa – buď členovia občianskeho združenia Butatút s krycím názvom Kriváň, alebo jeho sympatizanti, a potom extrémisti.

Situáciu budeme pozorne sledovať a uvidíme, čo z toho všetkého vzíde. Sľubujeme, že čitateľov budeme podrobne o všetkom informovať.

Hoci organizácia Butatút ešte len rozbieha svoju činnosť, výsledky sú už tu! Napríklad len v takej jazykovej oblasti. Slovenské slová (odporný národ, odporný jazyk) sa vo veľkom nahrádzajú internacionalizmami, rozumej anglickými. Veď si len zoberme takú prihrávku, takmer sa vytratila, už počujeme len o asistencii, poľnohospodár je farmár, krčma alebo hostinec pub, nápoj drink.

To však nie je všetko!

Butatút sa neuspokojuje s pasívnym prístupom, s jednoduchými prekladmi, prichádza s inováciami – prebaču presadzuje cheeseleader, namiesto fiha wou – a v tejto súvislosti kreuje sloveso woukať.

Možností je habadej.

Už sme spomenuli, že aj účastníci vyššie spomínanej demonštrácie sú členmi tohto občianskeho združenia. Jeho činnosť je totiž všestranná. Členom sa môže stať hocikto, stačí, ak sa, obrazne povedané, drží hesla: zlý, horší, najhorší, slovenský.

Nuž teda, good luck, Butatút!

IGOR KŠIŇAN

Pôstna analógia

Obdobie výročných sviatkov psychicky ťažko doliehalo na väznených spoluobčanov, najmä tých trpiacich za svoju pravdu.

Slovákov najmä v pôstnom období zvlášť zaujal biblický postoj troch žien-Márií pod krížom. Stáli na tom najpotupnejšom mieste sveta aj vtedy, keď dôležitejším, významnejším a fyzicky mocnejším strach nedovolil stáť pri ne-spravodlivo odsúdenom.

V tejto súvislosti vidím obraz našich matiek v rokoch päťdesiatych, ako cestujú deň a noc do Mirova na Morave alebo do Valdic u Jičína, alebo na Pankrác v Prahe či do Leopoldova navštíviť svojich uväznených synov a podstupujú túto namáhavú cestu na ktorú vynaložia polovicu svojej žobráckej penzie.

Vidím skupinku skromných, bledých žien stojacich v Hradci Králové na autobusovej stanici do Valdíc-Kartouz, ktoré si s neskrývaným záujmom prezerajú okoloidúci. Tí dobre vedia, kde končí tento spoj! V oboch rukách ženičiek objemné tašky v ktorých nesú požíveň pre seba

na cestu, ale najmä pre synov-väznov. Po hodine sa vracajú rovnako obťažkané, veď povolené bolo odovzdať maximálne jednu škatuľku cigariet a pár fotografií.

Skúmový, podozrievavý pohľad službukonajúceho pri bráne z občianskeho preukazu na tvár návštevy. Staručká žena sa nemeslo pýta, či môže synovi nechať koláče. Po odpovedi “Nelze!” jej vyhrknu do očí slzy, načo bachar „citlivo“ zareaguje:“ Matko, měli ste si syna lépe vychovat!“

„Ako lépe, veď je kňaz a dobrý, keď je tu!“ To už ale pán veliteľ nepočuje, lebo kričí: „Další!“

Nebolo ľahké pochopiť, že syn, brat, strýko, švagog-kňaz a väzeň dostal počas dvoch procesov pred Štátnym súdom v mene republiky deväť a dvanásť rokov, veď to musel byť veľmi nebezpečný a zlý človek! Až časom, keď sa do väzenia postupne dostávali aj pohlavári socialistického režimu vyšlo najavo to, čo spolu-väzňom na „krajzáku“ v Bratislave povedal napr. predseda okresu Ilava, že kým bol kaplanko Beňuška

na slobode, tak so socialistickou výchovou mládeže nemohli nič robiť. Dostatočný dôvod pre pobyt v Jáchymovských baniach! A preto znie až neveriteľne vlastnoručne napísané vyhlásenie jedného z postihnutých dvanásťročným peklom: „Neodplácame sa, odpúšťame. Necháme to na spravodlivý Boží súd, naň sa chystáme.“

Viem, uznávam, odpúšťať treba, ale ak pri monsterprocese bolo nevinne odsúdených 20 bezúhonných občanov nespravodlivým súdom, tak si stále myslím, že po úplnej súdnej rehabilitácii všetkých odsúdených by mal byť braný na zodpovednosť aspoň predseda senátu a prokurátor, ktorí v nespravodlivom procese odsúdili 20 nevinných občanov na ťažký žalár! Mali by byť súdení spravodlivým súdom za morálne a odborné zlyhanie s možnosťou kvalifikovanej obhajoby, svedkov a za prítomnosti verejnosti (to v r. 1952 väzňom nedopriali). Takto musí postupovať svetská spravodlivosť, lebo oni v tú Božiu neveria.

NORBERT BEŇUŠKA

Kto sa bojí pravdy?

Štefan Wolf a Martin Lacko sa jej neboja

Štefan Wolf:
Vrchárske drámy, II. diel.
Kolektivizácia Štálov
(1949 – 1973).
Redakčne pripravil
Martin Lacko.
Krakov – Nová Baňa 2016,
120 s.

Spomienky Štefana Wolfa na smutné obdobie 50. a 60. rokov predstavujú cenný historický dokument, svedectvo. Nie ideologické kvákanie prisluhovačov systému, lež konkrétne prípady, mená. Napísanie si vyžaduje odvahu, potomkovia hriešnikov žijú. Potomkovia tých, ktorí, brutálnym systémom kolektivizácie násilnosti aplikovali.

Potrebná je odvaha, veď nepríjemné, ba výhražné telefonáty prichádzajúce autorovi, to potvrdzujú. Potrebná je ešte väčšia odvaha. Zdá sa, že novoprijatý „Zákon proti extrémizmu“ siaha na názor, na samotnú slobodu slova a vracia nás do 50. rokov, ktoré opisuje aj táto kniha. Orwelov thought crime, myšlienka na zločin (doslovne myslený zločin): právna konštrukcia, ktorá už systému protichodné myšlienky definuje za zločin.

Zákon proti extrémizmu, NAKA a špeciálne súdy: triumvirát à la Erdogan. Zavládnut' musí strach.

Kto sa to však bojí pravdy?

Množstvo prípadov Vrchárskych drám ilustruje, aký bol vtedajší systém: rafinovaný, kompletný, založený na klamstve. Bol žirnou pôdou pre podvod, rabovanie, násilie. Tým najčernejším humorom je paradox medzi sociálnym názvom systému a jeho asociálnym charakterom.

Neľudskosti ničili vzťahy medzi ľuďmi, najmä tie susedské. Počas generácií vytvorené, behom pár rokov zničené.

Tŕňom do srdca každého spravodlivého bolo zničenie vzťahu človeka k pôde. Pred desať tisícmi rokov urobil človek kvantitatívny skok v plánovaní. Dovtedy hodiny a či dni: poľovačka, jedenie. Potom prechod k mesiacom, roku: siať a žať. Túto desaťtisícročnú tradíciu, viazanosť, vďačnosť a závislosť človeka od pôdy zničili prisluhovačí systém, priam vyvrheli spoločnosti. Potrestali aj tých, čo sa dobrovoľne nechceli vzdať pôdy, ktorú rodina po generácie obrábala, keď predtým vyklčovali, vyrobili kamenisté poličko a po generácie ho zúšľacht'ovali. Boli brutálne znásilnení za obhajobu morálneho práva.

Ktosi napísal, že cena za päťročný hospodársky raj počas Slovenského štátu nebola adekvátna. A či bola adekvátna tá cena, ktorú zaplatili milióny počas dvoch generácií za totalitu? A platia ešte aj dnes!?

Kto sa to teda bojí pravdy?

Rok 1989 bol začiatok výpredaja národného bohatstva. Za symbolickú cenu predali veľkopodniky, továrne, budovy – občania stratili prácu. Predali nemocnice – občania prišli o sociálnu zdravotnícku starostlivosť. Predali sa pramene minerálnej vody – občania môžu smädom aj zahynúť, nikoho to nezaujíma. Predala sa spravodlivosť? Bezprávie, prachom zapadnuté kauzy – dôvera v zákon zahynula.

Na rad prišlo to posledné: pravda – kto má peniaze, môže si ju kúpiť, aj klamstvo pravdou urobiť.

Nuž, zostáva už len historická

pravda, trváca, tomu či onomu nepríjemná: vymazať sa nedá, jej nositeľa treba – podľa Benešovho receptu – kúpiť, zastrešiť, zavraždiť.

Vrchárske drámy som daroval priateľovi P. M., už ťahá na deväťdesiatku. Poprosil som ho o jeho mienku. Povedal mi, že o samotnej veci mi písať nemôže, nevládzde: aj po takmer sedemdesiatich rokoch vidí, ako na ich roľníckom dvore bijú jeho otca... Povedal: „Štefan Wolf vytvoril klenot Vrchárske drámy. Odvážne. Ďakujem zaň.“ Napísal mi zopár slov na adresu historika Martina Lacka, ktoré uvádzam doslovne:

„Martin Lacko sa zaštepil do pňa pravdy. On už ani iný nemôže byť. Plody tohto stromu budú vždy hlásať iba pravdu. Iné ani nemôžu.

Myslím si, že svojím charakterom sa už zaradil do radu tých, ktorých si sám Pán Boh vybral za apoštolov slovenského národa: Ďuricu, Vnuka, Martina Lacka.

Svojím epilógom (str. 107) dáva ako ‘bubeník na dedine’ všetkým jasne na známosť: Budem vždy zastávať pravdu, svoju slovenskosť, svoju materinskú reč a svoje národné tradície (str. 108). Dodávam: Aj náš kresťanský, demokratický Slovenský štát z r. 1939-1945.

Božia sila a milosť nech Martina Lacka stále držia v náručí.“

Dvíham klobúk pred tými, ktorí sa nedajú ani kúpiť, ani zastrešiť. Pravda je pre nich svätá, vážia si ju, bojujú za ňu, bažia po pravde.

Dvoch som historickým klenotom ‚Vrchárske drámy‘ bližšie spoznal: Štefana Wolfa a Martina Lacka.

Vážení páni Štefan Wolf a Martin Lacko, ďakujeme...

ŠTEFAN JANOVJAK

Už dvetisíc rokov sa ozýva nadšený spev tento nad otvoreným hrobom Kristovým. „Koho hľadáte, niet Ho tu...“, vstal z mŕtvych... Alleluja!“ Dvetisíc rokov je veľká diaľka a spev tento rozlieha sa ešte vždy pôvodnou svojou intenzitou po srdciach, v ktorých akú – takú rezonančnú pôdu nachádza. Srdce ľudí v myšlienkovom kruhu kresťanstva žijúcich ešte i dnes pocíti tú samú radosť, ktorou oplývali apoštolovia a najbližší krúžok učeníkov Kristových na radostnú zvesť: Vstal z mŕtvych! Radosti tejto pokladom nebola len číra osobná známosť s Kristom, nebola to len priateľská priazeň, ktorá prirodzene len tešiť sa musela osláveniu priateľa a známeho tak výborného, bol to ale pocit zabezpečenia podmienok jestvovania svojho osobného a nie menej i pocit ten, že skutočnosťou zmŕtvychvstania Kristovho poistená je

JOZEF TISO

Alejuja

i možnosť vytrvania v tom myšlienkovom kruhu, v ktorom boli vychovaní a ktorý za nepostrádateľný podklad ďalšieho jestvovania i vo všeobecnosti považovali. A preto sa roznášal spev tento čo výraz radosť takéhoto rázu od otvoreného hrobu Kristovho všade a cez dlhé stolia, ba teraz už tisícletia – bo vodítko tohto rozširovania je nie fyzická dakájak podstata, ale je to myšlienka, totižto myšlienka nepostrádateľnosti a víťazstva kresťanstva. A preto kdekoľvek myšlienka táto korene pustí, kdekoľvek budú žiť srdcia, ktoré sa budú ohrievať teplotou myšlienkového kruhu kresťanského, tam pamiatka otvorené hrobu Kristovho bude vždy vrele vítanou príležitosťou oduševnenému spevu pravých kresťanov: Alleluja! Bo spev tento je spev večného kresťanstva, je výron hlbokého presvedčenia, že v kresťanstve je naša spása a naša lepšia budúcnosť a je i výrazom nie menšej odhodlanosti, že s kresťanstvom, akožto životnou podmienkou našou osobnou a všeobecnou celej spoločnosti ľudskej, žiť a mrieť chceme!

No nesmieme pomíňať v úvahe svojej, že bol a je otvorený hrob Kristov i inšej nálady a duševného rozochvenia príčinou. Hrob – ovšem že nie ešte otvorený – bol cieľom nepriateľov Kristových, ktorí hnaní pýchou a nenávisťou oproti Kristovi, nešťastie svoje a záhubu národa svojho videli v Kristovi. Do hrobu položiť Krista, zdalo sa im byť jediným prostriedkom ukončenia svojej náruživosti a zachránenia cti národnej. Zaslepená zášť natoľko zaujala mysle protivníkov Kristových, že ďalej myslieť, čo bude potom, keď už Kristus naskutku v hrobe ležať bude, neboli vstave. Hrob – hrob Kristov vidieť – to ich hnalo a podpaľovalo tak jednostranne, že si ani len nepredstavovali možnosť hrobu Kristovho – otvoreného. A preto potom – ľudom, ktorým hrob Kristov bol všetkým – čím sa tu stal hrob Jeho otvorený?

Ustrnutie strážnikov pri hrobe, zdesenie Farizejov, keď počuli správu o hrobe otvorenom, pomätené ich hopkanie, čo robíť teraz, zúfalé rady a podplácanie strážnikov, aby rozšírovali vymysleniu o ukradnutí tela Kristovho učeníkmi – hľa toto sú psychologické etapy polozenia, vyvolaného otvorením hrobom Kristovým. Osobné svoje povznesenie na prestol vodcov ľudu, naspäť vydobytie utratenej svojej účty a vážnosti pred ľudom, boli tajné ciele, hľabajúce úmyslami podujímaniami Farizejov; a ponevač tak videli, že v ceste uskutočnenia úmyslov týchto jedine Kristus stojí – preto preč s ním. „Ukrižuj ho! Ukrižuj!“ bol bitevný povel, ktorý vedel síce rozpáliť mozog ľudu, nebol by vedel však odpovede dať na otázku, že čo bude ale potom, keď ho už skutočne ukrižujeme? Aby ale zakryli špatnú sebeckosť snahy tejto, Krista za škodcu národa svojho predstavili. Dilematiku predkladali, že buď Kristus alebo národ zhnúť musí, preto im bolo potom tak snadno naviesť ľud k prijatiu rozhodnutia, že lepšie bude, keď jeden človek (t.j. Kristus) zahynie, akoby mal celý národ upadnúť. Osobná nenávisť, zaobalená sebeckosť, pod rúskom záujmov národa, ženie široké vrstvy ľudu do boja proti Kristovi, tak zaslepeným spôsobom, žeby vopred nevedeli povedať, čo bude potom, keď sa boj úplne dl'a žiadostí ich dokoná? Kríž a hrob vidieť – to bola jediná túžba ich, v ktorej videli už všetky svoje splnené sny;

túžba tá po hrobe Kristovom natoľko zaujala myseľ ich, že zabudli si predložiť i možnosť hrobu – otvoreného!

Boj sa vedie proti Kristovi i dnes. Boj je ostrý a otvorený, náruživý a mnohým vítaný, však sa vedie i dnes pod menom národa! Národ povzniesť, národ vzpružiť hmotne i duševne nosia na ústoch vodcovia boja tohto, čo sa ale nemôže stať spolu s Kristom, ponevác učenie jeho udržuje ľud v temnosti, mravouka jeho vychováva k netečnosti, mäkkosť, zbabelosť, utekanie zo sveta, zanedbávanie hmotných podmienok života, hľadenie do neba na miesto pozorovania reálneho života, je ovocím učenia Kristovho. Preto preč s ním, lebo viac škodí, ako osoží, národ by zaostal, zhynul by v životnom zápase s inými národmi. A aby boj tento ešte dôraznejšie bol odôvodnený, priloží sa k tomuto ešte i dôkaz z minulosti:

Kristus a jeho cirkev nielen že nič neosoží národu teraz, ale v minulosti vždy sa proti národu postavil. Lepšie je teda, aby jeden človek (Kristus) alebo jedna ustanovizeň zhnula, akoby mal celý národ upadnúť. Ukrižuj a ukrižuj! – ozýva sa i dnes vókol nás, a to s takým rozochvením, že niet nikoho z vodcov boja tohto protikresťanského, kto by si bol dal odpoveď na otázku: a čo potom, keď skutočne vyhodí ten národ Krista a učenie Jeho z lona svojho? Či vie tomu národu kto – potom nahraďiť toho Krista a Jeho učenie? Či myslel kto na to, že hrob ten, ktorý sa každým kultúrnym bojom pripravuje Kristovi a Jeho cirkvi, môže sa stať hrobom národa, v záujme ktorého sa ten hrob pripravuje?

Rozhodne môžeme odpovedať, že nie! Na toto nik z nich nemyslí, ponevác boj tento vedie teraz ako za časov Kristových zaobalená sebeckosť, ktorá sa chce všemožne uplatniť, a osobná nenávisť proti Kristovi, ktorého učenie neznesie hriešne svedomie ani prijať nechce bezuzdnú náruživosť vodcov i do boja zatiahnutých pomocníkov. Títo ale nerozmýšľajú, lebo ináč zastavíť by sa museli v boji, zhrozíac sa nad tou otázkou, že čo bude potom, keď národ naskutku pozbavíme Krista a Jeho učenia? Kto bude vedieť dať národu tej mravnej sily v ťažkých dobách, ktorú dodáva teraz Kristus príkladom svojim? Kto dá národu oduševnenia a obetavosti v kritických chvíľach, keď sa mu odoberie symbol obety a stelesnené oduševnenie? Odkiaľ bude čerpať národ silu, aby sa nedal zachvátiť slávou chvíľkového prosperchu, keď sa mu odoberie tak mocný učiteľ cností večných? Kto dá národu povzbudenia, aby sa vyzdvihol nad hmotu do sfér ideálnych vedy, umenia a silného charakteru, keď sa mu odtiahne spred očí vzor ideálov a zrak jeho sa len na zem obracia? Kto a kde otvorí pre národ pramene heroizmu mučeníkov, stálosti vyznavačov, mravnej sily čistých panien, pracovitosť rehoľníkov, veľkodušnosti kresťanských dobrodincov, širokého rozhl'adu veriacich učencov, mohutného vzletu básnikov a umelcov, obetavosti milosrdných sestier a misionárov, nežnej teploty rodinného krbu, jemnosti spoločenského života, otvorenosti úprimného charakteru, vernosti a spoliehavosti svedomitého človeka? A či si snád' myslia vodcovia boja protikresťanského, že národ i bez týchto hodnôt môže žiť? Slabé podobenstvo je, keď to poviem, že ako príroda nemôže žiť bez tepla slnka, tak nemôže byť ľudský život bez viery a mravov! Dejiny národov a vlastné skúsenosti nám to potvrdzujú, že kde vyhlasla viera a mravy kresťanské, tam nielen kultúra, pravda a umelestvo upadli, ale i sám hospodársky život narušený bol. Na púhy materializmus bez kresťanského idealizmu založený život nemôže dlho obstáť a národ v materializme vychovaný a len za hmotou bažiaci ako suchá vŕba v zelenej prírode stojí ostatným národom otupný a cudzí.

Preto pod rúskom povznesenia národa vedie sa síce boj proti Kristovi, vlastne ale na záhubu národa pracujú zaslepení velitelia boja toho. Hrob pripravujú Kristovi, ako židia, nepomyslia si ale, že do hrobu toho položia národ svoj. Toto nám hlása otvorený hrob Kristov, ktorý toľká zášť a nenávisť pripravovala.

Tatranský Orol, r. 5, 1924, č. 4, str. 62-65

Štrnásť marec 2017 bol a 18. apríl istotne bude príležitosťou pre všetkých kritikov a nežiľlivcov slovenskej samostatnosti prevetrať svoje staré predsudky a oprášiť svoje, neustálym opakovaním ošúchané, výčitky na adresu tých, čo slovenskú samostatnosť vyhlásili a štát šesť rokov riadili. Ich lamentácie sa pritom nezaobídu bez poukazu na tragický osud židov a na ich utrpenie, ktoré rozhorčene pripisujú hlavne prezidentovi Tisovi. Čitateľ a poslucháč týchto elégií má nadobudnúť dojem, že okrem deportácií židov sa v rokoch 1939-1945 na Slovensku nič iné nedialo!

Deportácie – vyvážanie ľudí z ich sídlisk, alebo z ich vlasti – sú krivdou, ktorá sa podľa Deklarácie Spojených národov pokladá za hrubé porušovanie základných ľudských práv. Bohužiaľ, sú permanentnou časťou ľudskej histórie a niet záruky, že vymiznú z prítomnosti a z budúcnosti. Najmä vojnové a bezprostredne povojnové obdobia sú bohaté na tieto zločiny proti ľudskosti. A nevyskytujú sa ony len v diktatúrach a totalitných režimoch, ako bol Sovietsky zväz, kde došlo ku krutým a násilným deportáciám Volžských Nemcov, Krymských Tatárov, Čečenov, pričom prišla o život – podľa realistických odhadov – až jedna tretina deportovaných obetí. Aj demokratické krajiny ako Spojené štáty a Veľká Británia siahli k takýmto opatreniam.

Krátko po tom, čo Spojené štáty americké japonským útokom na Pearl Harbour „boli vstúpené“ do vojny (v decembri 1941), prezident Franklin D. Roosevelt podpísal (vo februári 1942) smutnoznámy Executive Order No. 9066, na základe ktorého bolo zaistených a uväznených vyše 127 000 občanov japonského pôvodu. V mnohých prípadoch išlo o druhú alebo tretiu generáciu prisťahovalcov, teda solídnych amerických občanov. Dokonca boli zaistení aj ľudia, ktorí v prvej svetovej vojne bojovali v americkej armáde. Každý Japonec a občan japonského pôvodu sa odrazu považoval za „highsecurity risk“. V táboroch živorili v neľudských podmienkach ešte aj po skončení vojny. Udalosti sú opísané v diele Thomasa Connella, America's Japanese Hostages: The US Plan For A Japanese Free Hemisphere (Japonskí rukojemníci Ameriky; americký plán o západnú pologuľu bez Japoncov, New York 2002).

Jedným z hlavných organizátorov tohto zákroku bol gen. John L. De Witt, ktorý svoje poslanie odôvodnil: „Ja ich tu nechcem. Osoby japonského pôvodu predstavujú nebezpečný element. Nemáme nijaký spôsob na overenie ich lojality... Aj keď je niekto z nich americkým občanom, ešte vždy je Japoncom. Americké občianstvo neznamená automatickú lojalitu... Japonec bude trvalým problémom stále, až kým nebude vymazaný z mapy.“ Iný aktivista, plk. Bendetsen je známy výrok: „Som rozhodnutý, že ak je v niekom čo len kvapka japonskej krvi, musí ísť do zaistovacieho tábora.“ Z tohto by vyplývalo, že opatrenia boli motivované viac rasistickými než bezpečnostnými dôvodmi. Pri tom za Japonca sa pokladala každá osoba, v ktorej bola aspoň jedna šestnástina japonskej krvi.

Spomínaný Executive Order 9066 oprávnil vojenské veliteľstvo vyhlásiť určité územné oblasti za „vojenské zóny“, z ktorých možno vysťahovať niektorých, alebo aj všetkých obyvateľov. Takéto zóny boli vyhlásené pozdĺž Atlantického a Pacifického pobrežia USA, z ktorých potom deportovali do zaistovacích táborov vo vnútrozemí asi 11 500 amerických rodín nemeckého pôvodu a asi 3 000 rodín amerických rodín talianskeho pôvodu.

Podobne bolo tomu aj vo Veľkej Británii, kde hneď po vypuknutí vojny, v septembri 1939, britská vláda zaviedla mimoriadne opatrenia voči cudzincom a domácim sympati-

zantom s nepriateľom. Britské bezpečnostné zložky (Scotland Yard, MI5, ministerstvo vnútra) hneď urobili „preventívne opatrenia“. Asi 80 000 osôb cudzej príslušnosti (vrátane židovských utečencov z Rakúska, Nemecka a Protektorátu Čechy a Morava) alebo podozrivých z nepriateľského pomeru k štátu, bolo predvolaných alebo predvedených pred osobitné zriadené súdne tribunály, ktoré ich rozklasifikovali do troch skupín: Skupina A (highsecurity risk), ktorí boli hneď zaistení, Skupina B (doubtfulcases), ktorí boli postavení pod dozor a ich činnosť a pohyby boli obmedzené, Skupina C (no security risk), ktorí boli ponechaní na slobode.

Na jar 1940, keď sa situácia na frontoch zhoršila, Francúzsko kapitulovalo, padla vláda Nevilla Chamberlaina a nastúpila voj-

FRANTIŠEK VNUK

O deportáciách v roku 1942

nová koalícia Winstona Churchilla. Súčasne sa zmenil aj britský vládny postoj k podozrivým osobám. Na jednom z prvých zasadaní sa nová vláda opäť zaoberala otázkou podozrivých a potenciálne nebezpečných osôb, a tu W. Churchill vydal povestný pokyn: Collar the lot! (Zaistiť všetkých!). A tak do žalárov a zaistovacích stredísk putovalo vyše 60 000 politicky „nespolahlivých“ osôb, vinní spolu s nevinnými. Boli to väčšinou židovskí utečenci, ktorí hľadali vo Veľkej Británii azyl. Keďže pre toľký počet zaistencov nebolo v Anglicku dost' miesta, deportovali ich do Kanady, Austrálie, Južnej Afriky a inde.

S týmto pohonom na vnútorného nepriateľa súvisí aj strašná tragédia, ku ktorej došlo, keď loď Arandora Star, ktorá odvážala zaistencov do Kanady, bola potopená nemeckou ponorkou a zahynulo pri tom vyše tisíc nešťastníkov (Tragédia je opísaná v knihe P. a L. Gillmana, Collar the Lot! How Britain Interned and Expelled its Wartime Refugees, London 1980). Stojí za zmienku, že v tomto čase sa do britských internačných táborov dostali aj viacerí slovenskí a českí politickí utečenci, ktorí po porážke Francúzska hľadali útočisko v Anglicku ako napríklad Peter Pridavok a Vladimír Clementis.

Na pozadie týchto skutočností treba premietnuť aj deportácie, ktoré sa odohrali na Slovensku. V prvom rade, neboli ony slovenským výmyslom, ani nevznikli zo slovenskej iniciatívy. Boli tragédiou, ktorej neunikla nijaká krajina pod nemeckou kontrolou.

Ako je známe, deportácie židovských občanov zo Slovenska do Poľska sa začali v marci 1942. Tento čin nemožno nijako ospravedlňovať, ani zľahčovať, ale na druhej strane je žiaduce, aby sa udalosti videli a posudzovali v ich historickom kontexte a v spoločensko-politických súradniciach vtedajších pomerov. Je isté, že keby slovenskí vedúci politici boli vtedy vedeli, čo vieme my dnes, k deportáciám by nikdy nebolo došlo.

Celý problém vysťahovania sa vtedy chápal ako presunutie pracovných síl, čím by sa čiastočne bola splnila aj nemecká požiadavka o zvýšenie počtu slovenských robotníkov v Nemecku. Slovenskej vláde možno zazlievať iba to, že ľahkoverne uverila Nem-

com, ktorí ju uistovali, že celá akcia predstavuje sústredenie židov do priestoru okolo Lublina, kde budú žiť vo vlastnej samosprávnej oblasti, kde sa budú živiť prácou svojich rúk a nebudú bohatnúť na úkor kresťanského ľudu.

V zmluve o presídlení sa slovenská stránka zaviazala zaplatiť Nemcom ako osídlovací poplatok 500 ríšskych mariek za každú presídlenú osobu, „aby sa židia v Poľsku necítili bez finančných prostriedkov.“

Aj okolo tohto poplatku panuje veľa nesprávnych uzáverov a interpretácií, medzi ktorými nechýba ani tvrdenie, že Slováci predávali židov Nemcom po 500 RM za osobu. V skutočnosti táto suma bola určená ako „zaopatrovacie trovy“, kým sa presídlenci nevyučia novým remeslám a po-

volaniam. V lete 1942 Slováci poukázali Nemcom prvú splátku vo výške sto miliónov slovenských korún, t. j. 8 547 000 RM (čo by malo pokryť „zaopatrovacie trovy“ pre 17 094 presídlených osôb).

Hodno odcovtať, čo sa v tejto záležitosti hovorí v obžalobnom spise Dr. V. Tuku, kde stojí: „V dohode o vyvážaní židov, uzavretej v r. 1942, sa predvíдалo, že zo slovenských clearingových pohľadávok sa poukáže za každého vyvezeného žida 500 RM. Účelom tejto platby malo byť, aby sa židia v Poľsku necítili bez finančných prostriedkov, v skutočnosti však išlo o úhradu pre Nemcov. V roku 1942 bolo pod týmto titulom zálohovo poukázané 100 miliónov korún. Neskôr však bol titul tejto platby zo strany slovenskej napadnutý a zálohovo vyplatený obnos bol žiadaný späť, ale k jeho náhrade nedošlo.“ (SNA, Úrad predsedu SNR, L-20, kart. 51).

A tu treba opäť zdôrazniť, že Slováci skutočne nevedeli, aký krutý osud čaká presídlených židov. Do júna 1942 vláda, ľud na Slovensku, ba i sami židia sa nazdávali, že presídlencov v Poľsku čaká pracovné umiestnenie. Možno to bude ťažšia práca a tvrdšie podmienky, než na aké boli zvyknutí na Slovensku, ale nikto nepredpokladal, že by išlo o fyzickú likvidáciu. A keď tvrdím, že nikto, to znamená, že ani prezident Tiso, ani predseda vlády Tuka, ani minister vnútra Mach, ba ani nemecký vyslanec v Bratislave H. E. Ludin nevedeli, že židov v nemeckých koncentračných táboroch systematicky vraždia. Prichádzali síce správy od vojakov a dôstojníkov bojujúcich na Ukrajine o krutom zaobchádzaní so židmi, ale tieto brutality sa pokladali za sprievodné javy, aké sa vyskytujú pri prechode frontu, a nie za systematické vyvražďovanie.

Ilegálna tlač, ktorá o slovenskej vláde písala vždy to najhoršie a vyčítala jej nielen skutočné, ale aj vymyslené chyby a nedokonalosti, vo svojich publikáciách a letádoch ju nikde neobviňuje z vyvážania židov na istú smrť. Ani zahraničné vysielanie londýnskeho a moskovského rozhlasu neupozorňuje svojich slovenských poslucháčov na tábory smrti v Poľsku. Nepísalo a nevysielalo sa o tom, pretože sa o tom nevedelo. Také ohavnosti boli vtedajšiemu svetu neuveriteľné. Ako píše historik holokaustu Walter Lacqueur, „prvé správy, že Hitler skutočne nariadil vyhubenie

európskeho židovstva v plynových komorách, dostal Dr. Riegner, reprezentant Svetového židovského kongresu vo Švajčiarsku, od istého nemeckého priemyselníka v júli 1942.“ (LACQUEUR, W., The Terrible Secret, London 1980, s. 77).

Ale ešte aj vtedy sa správa zdala neuveriteľná. Predstavitelia západného židovstva si ju chceli overiť a medzi inými sa obrátili aj na Dr. E. Beneša, ktorý mal povest' najlepšie informovaného exilového štátnika. Dr. Beneš, ktorý sa chválil, že má podrobné správy o všetkom, čo sa na území bývalej Č-SR deje, informoval vedenie Svetového židovského kongresu v septembri 1942. Písal, že si správu o údajnom vyvražďovaní židov overil z viacerých nezávislých prameňov a môže autoritatívne informovať, že správa

„je nielen falošná, ale pravdepodobne tu ide iba o nemeckú provokáciu.“ (Tamže).

Prvým autentickým svedectvom o táboroch smrti bola správa mladého slovenského žida Dionýza Lenárta, ktorému sa koncom júna 1942 podarilo ujsť z koncentračného tábora Majdánek. (ROTHKIRCHEN, L., The Destruction of the Slovak Jewry; A Documentary History, Jerusalem 1961, s. 166-204). Je pozoruhodné, že práve v tomto čase nastáva u nás prerušenie v deportáciách. Nemecký vyslanec H. E. Ludin hlásil do Berlína 26. júna 1942, že „akcia evakuácie židov zo Slovenska uviazla na mŕtvom bode.“ Inými slovami: deportácie boli zastavené

V tejto súvislosti je hodno zaznamenať správu, ktorú v auguste 2009 priniesla katolícka tlačová agentúra Catholic News Service. Agentúra cituje príspevok v L'Osservatore Romano, v ktorom sa uvádza, že americká a britská vláda v auguste 1942 už „vedeli, že nacisti plánujú vykynožiť všetkých židov v Európe (knew that the Nazi swereplanning to exterminate all the Jews of Europe).“ L'Osservatore Romano reprodukuje relevantný dokument a uvádza úryvky z denníkov Henryho Morgenthau Jr., ktorý bol počas vojny americkým ministrom financií. Morgenthau zaznamenáva, že americké vládne kruhy celých 18 mesiacov túto informáciu tajili, „sa vyhýbali svojej tvrdej zodpovednosti, odďaľovali veci, keď sa im predložili konkrétne návrhy na záchranu židov a dokonca zakazovali uverejniť informácie o týchto ukrutnostiach (dodged their grim responsibility, procrastinated when concrete es cues chemes wereplaced before them, and even suppressed information about atrocities).“

Teda, kým Spojenci nepodnikli za 18 mesiacov nič, hoci o ukrutnostiach vedeli, Slováci zastavili deportácie, keď mali dôvod veriť, že sa so židmi zaobchádza neľudsky. Alexander Mach vo svojich spomienkach sa k tejto veci vyjadruje v tom zmysle, že vyslancovi Ludinovi povedal: „Ak by to bola pravda, (že sú odsunutí židia v táboroch usmrcovaní) viac ani reči nemôže byť o pokračovaní, viac nebude ani jeden Žid vyvezený“ (MACH, A., Z ďalekých ciest, Martin 2009, s. 198-201). Mimochodom, Machovi túto zásluhu uznal aj Národný súd, ako

to možno nájsť v rozsudku, kde sa hovorí, že obžalovaný Mach „zastavil deportáciu Židov do Poľska, akonáhle nadobudol pevného presvedčenia, že sú tam usmrcovaní.“ (Rozsudok Národného súdu, Tnľud 6/46, str. 142.).

Kým z iných oblastí okupovanej Európy prichádzali do koncentračných táborov ďalší úbožiaci, slovenská vláda vytvorila u nás relatívne bezpečné podmienky natoľko, že na Slovensko prichádzali a tu záchranu hľadali aj židia zo susedných oblastí, hlavne z Maďarska. Nemecký vyslanec Ludin v jednej svojej správe z augusta 1944 priamo sa dožaduje zásahu proti židom, ktorí utiekli z Maďarska a skrývajú sa na Slovensku. Ich počet sa odhadoval na „niekoľko tisíc“. Vyslanec Ludin poukazuje, že „len v zriedkavých prípadoch sa stalo, že by polícia bola týchto utečencov pochytila a odovzdala do pracovného tábora. Väčšina z nich našla úkryt a prístrešie u svojich príbuzných na Slovensku. Wisliceny (nemecký poradca pre riešenie židovskej otázky – FV) tvrdí, že ide o tisíce utečencov; jeho údaje sú však v rozpore s oficiálnym hlásením slovenského ministra vnútra, ktorý nám hovorí, že z Maďarska prišlo na Slovensko ilegálne iba málo židov, pretože on nariadil prísny pohraničný dozor. Nazdávam sa však – píše vyslanec Ludin – že tento rozporný názor (na počet utečencov z Maďarska – FV) má svoj pôvod v povrchnom alebo nepresnom informovaní ministra vnútra jeho podriadenými orgánmi. A práve tento prípad naliehavo ukazuje, ako je potrebný priebežný odborný dozor.“ (Aktenzenschenauswärtigen Politik 1918-1945, Serie E, Band VIII (1. Mai 1944 bis 8. Mai 1945), Göttingen 1979, S. 315-318).

O tomto zhovievavom postoji slovenskej vlády k židovským utečencom z Maďarska, vtedajší minister vnútra A. Mach napísal: „Náš vyslanec v Budapešti Spišiak mal príkaz, vydaný v máji 1944, aby umožňoval židom cestu na Slovensko, kde boli chránení. O tom sú dokumenty. Napríklad maďarská vláda až v Berlíne protestovala, že slovenská vláda robí prekážky vláde maďarskej v jej protizidovských opatreniach, konkrétne aj vydávaním pasov židom utekajúcim z Maďarska na Slovensko. Tieto protesty a naša odpoveď na ne, boli pri mojom súde čítané.“ (MACH, A., Z ďalekých ciest, Martin 2009, s. 310).

V lete 1997 bol vyslanec Ján Spišiak pocrtený titulom „Spravodlivý medzi národmi“. Pri tejto príležitosti sa v slovenských oznamovacích médiách uvádzalo, že vyslanec Spišiak vydal prenasledovaným židom 8 000 slovenských pasov, aby mohli odísť (vo väčšine prípadov vrátiť sa) na Slovensko, kde boli v tom čase oveľa bezpečnejší než v Maďarsku. On sám prevážal mnohých židov v aute s diplomatickým označením.

Koncom roka 1942 žilo na Slovensku 21 519 židov. Z nich asi 16 000 bolo chránených prezidentskou alebo rezortnou výnimkou, alebo boli prekrstení, alebo žili v zmiešanom manželstve. Títo nepodliehali predpisom židovského kódexu. Ostatní židia boli postupne deportovaní do pracovných táborov, ktoré boli pre nich zriadené v Novákoch, Seredi a vo Vyhniach.

A tu opäť treba zdôrazniť, že slovenské pracovné tábory pre židov nemožno nijako porovnávať s nacistickými koncentrákmi, sovietskymi gulagmi, alebo so zbernými a pracovnými tábormi v ľudovodemokratickom Česko-Slovensku po skončení vojny v r. 1945. Tieto tábory si vo veľkej miere spravovali židia sami. Rodiny boli udržiavané pohromade. Pracovná povinnosť sa netýkala mládeže do 14 rokov a osôb nad 60 rokov, matiek s malými deťmi a jednotlivcov uznaných za chorých. Pracovali sa väčšinou v táborových dielnach a len v niektorých prípadoch na pracoviskách mimo táborov (napr.

pri hydrocentrále v Ilave, alebo pri stavbe športového štadiónu v Žiline). V dielnach sa produkovali textilné, čalúnické, chemické výrobky, konali zámočnícke, stolárske a iné ručné práce. (SNA Fond S, S-32-6). Pracovníci boli za svoju prácu platení, sobota popoludní a nedeľa boli dňami odpočinku. V týchto táboroch nikto nezomrel od vysilenia, od hladu alebo zlého zaobchádzania. Deportované osoby mohli opustiť tábor na priepustku.

Historik Ivan Kamenec takto vykreslil tamjšie pomery: “V židovskom pracovnom tábore v Novákoch mali poľnohospodársku výrobu na 15 hektároch pôdy. Slúžila na zásobovanie zeleninou a živočíšnymi produktmi. Postupná konsolidácia a upevňovanie hospodárskeho postavenia tábora dovoľovali vybudovať v ňom niektoré sociálne zariadenia, ktoré by sme asi ťažko našli v podobných židovských inštitúciách na európskom území kontrolovanom fašistickým Nemeckom. V roku 1944 boli v nováckom pracovnom tábore už vaňové kúpele, plavecký bazén a športové ihrisko. Veľkou zvláštnosťou židovských pracovných táborov bolo to, že sa v nich zriadili detské jasle, opatrovne a obecné školy. Táborovú školu prebralo do svojej kompetencie ministerstvo školstva a národnej osvety, čo dalo škole podklad k legálnej platnosti. Okrem toho sa v nováckom tábore pre 14 až 16 ročných žiakov usporiadali odborové kurzy v rozličných remeselníckych odboroch a dospelí príslušníci navštevovali pravidelné kurzy slovenského jazyka. Pre prestarnutých príslušníkov tábora sa zriadil v Novom Meste nad Váhom starobinec. Nespornou zvláštnosťou tábora v Novákoch bolo aj to, že sa tu usporadúvali bohoslužobné obrady židovské i kresťanské” (Horná Nitra; Vlastivedný zborník, č. 3/1966, s. 51-68).

Tábory boli vysoko aktívne podniky, pracovná morálka bola veľmi dobrá a o nejakých sabotážnych akciách nebolo ani chýru. Osadenci iste neboli so svojím postavením spokojní, ale zároveň vedeli, že každá iná alternatíva by bola neporovnateľne horšia, a preto sa primerane správali. O ich postoji k životu v táboroch svedčí aj príhoda, ktorá sa odohrala koncom augusta 1944, keď vypuklo povstanie a tábor vo Vyhniach sa nachádzal na povstaleckom území. Povstalecké vedenie tábor rozpustilo. V úradnom hlásení sa takto opisuje výsledok tohto zákroku: „Tábor vo Vyhniach bol 29. augusta rozpuštený. Po rozpustení ostalo v ňom asi 150 židov, ktorí nemali kde ísť, a preto dobrovoľne vyhlásili, že budú v tábore ďalej pracovať a dávajú sa k dispozícii SNR v Banskej Bystrici... Dňa 8. septembra prišiel do Vyhíeň Vojtech Felcán, učiteľ z Novej Bane, poverený SNR v Banskej Bystrici spravovať tábor.“ (SNA PV-PT V/4, kart. 9).

V rozsudkoch Národného súdu možno nájsť desiatky obžalovaných poslancov, ministrov, vysokých štátnych úradníkov a ľudí na zodpovedných miestach, ktorým aj ten krutý a pomstivý ľudovodemokratický Národný súd musel priznať ako poľahčujúcu okolnosť, že zachránili, skrývali, alebo úspešne intervenovali za rasovo prenasledovaných.

Tak, napríklad v procese Národného súdu proti ministrom slovenskej vlády (hlavné pojednávanie konané v trestnej veci proti Jozefovi Sivákovi a spol.) dňa 30. okt. 1946 obžalobca Dr. J. Šujan vyzval, aby „obžalovaní vyčíslili koľko občanov židovského pôvodu zachránili.“ V úradnej zápisnici je zaznačené:

„Obžalovaný Sivák udáva: Celkove asi 2 820 židov na základe mojich intervencií a zákrokov bolo zachránených.

Obžalovaný Stano udáva: Na Ministerstve dopravy som mal asi 60 alebo 70 pragmatických úradníkov a asi 300 osôb bolo

zmluvných zamestnancov. Spolu s rodinnými príslušníkmi som zachránil asi 1 000 duší.

Obžalovaný Dr. Pružinský udáva: Spolu s rodinnými príslušníkmi som zachránil 600 duší.

Obžalovaný Dr. Medrický udáva: V našom rezorte bolo asi 3 000 výnimiek udelených celkove, teda som zachránil asi 12 000 duší. Prezidentských výnimiek bolo asi 15 000.

Obžalovaný Dr. Kočíš udáva: I s rodinnými príslušníkmi na základe mojich intervencií bolo zachránených asi 800 duší.

Obžalovaný Ing. Lednár udáva: Ja som sám intervenoval a zakročoval som vo veci židov, ba niektorých i z transportov som zachránil, číselne ale neviem udať, koľko ich bolo.

Obžalovaný Dr. Štefan Tiso udáva: Celkove asi v 200 prípadoch som zachránil príslušníkov židovského náboženstva.“ (SNA, Fond: Národný súd, kart. 38, Tnľud 72/45).

Podobne zo súdnych spisov vyplýva, že poslanec František Bošňák zachránil asi 2 000 židov, Karol Klinovský 600 židov, Karol Mederly „niekoľko stovák židov“. Rovnako, i keď v menšom alebo neudanom počte, zachraňovali židov aj poslanci Eugen Filkorn, Ján Hollý, Karol Körper, Belo Kováč, Ján Pöstényi, Andrej Tomko, Jozef Vaňo, Vojtech Tvrdý, Pavol Čarnogurský, Ján Mora, Rudolf Čavojský a ďalší. Toto všetko je dokumentárne zaznamenané v archívnych fondoch (SNA, Obžalobné spisy a rozsudky Národného súdu, kart. 432-442). I keď vo viacerých prípadoch môže ísť o zveličený počet zachránených, skutočnosť, že aktívnym príspevom slovenských vládnych činiteľov tisíce židovských občanov uniklo deportáciám a prežilo vojnu, je nepopierateľná.

V tejto súvislosti si možno klásť otázku: „Je vôbec možné, že by prezident Tiso nebol vedel, že jeho ministri, poslanci, verejní činitelia chránia a skrývajú židovských spoluobčanov?“ Ako opakovane hovorieval prezidentov osobný tajomník Dr. Karol Murín, toto sa dialo s jeho tichým neverejným súhlasom a sám Dr. Tiso poskytoval tzv. prezidentské výnimky. Len jeho zotrúvaniu v prezidentskom úrade môžu naši židovskí spoluobčania ďakovať, že to na Slovensku nebolo horšie. Arcibiskup Dr. Karol Kmeťko vo svojej svedeckej výpovedi pred Národným súdom (6. januára 1947) svedčil: „Židia aj mne povedali, že je to potrebné, aby Tiso ostal naďalej prezidentom, lebo že ak on tam nebude, všetci židia zahynú do posledného.“ (Katolícke noviny, č. 8/1947).

Po vojne víťazné mocnosti a ich spojenci deportácie síce odsudzovali, ale smutnou pravdou je, že deportácie nezakázali a keď ich nepraktizovali oni, dovolili svojim spojencom, aby v nich pokračovali. Názorným príkladom je obnovené Česko-Slovensko, kde (s odvolaním na Postupimskú dohodu z r. 1945) od januára do októbra 1946 sa konali násilné deportácie nemeckého obyvateľstva. Približne 1 900.000 ich bolo “odsunutých” do americkej okupačnej zóny Nemecka a asi 1 000 000 do sovietskej. Deportácie sa konali s typickou boľševickou krutosťou a v ich priebehu zahynulo 220 000 až 270 000 ľudí, väčšinou nevinných civilistov. (Po páde komunistického režimu Spoločná česko-nemecká komisia historikov prehodnotila toto vysoké číslo roku a znížila odhad na 15 000 až 30 000, hoci pripúšťa, že nie všetky straty životov boli dokumentárne zachytené. Pozri: Soudobé dějiny, č. 4/1996, s. 600-603).

V rámci uvedených historických súradníc treba vidieť a posudzovať aj poľutovaniahodné deportácie židovských spoluobčanov do Poľska v roku 1942.

A je tu ešte aj ďalšia skutočnosť, nad ktorou by sa bolo treba zamyslieť: prečo si neberieme príklad z iných národov? Prečo Japonci bez oddychu nepripomínajú Američanom, ani Nemci Čechom krutosti, ktoré sa spáchali na ich národných prí-

slušníkoch cez vojnu a po nej? Prečo – na rozdiel od Slovákov – si Američania, ani Česi nesypú na hlavy popol kajúcnosti a nerozjatrujú rany, ktoré čas zahojil a ktoré sa rituálnym sebaobviňovaním, opakovaným pri každej vhodnej a nevhodnej príležitosti, iba obnovujú? Čo chceme tým dokázať, čo docieľiť? Minulosť sa odčiniť nedá a to, čo sa stalo a nakoľko to bola naša vina, sme už dávno oľutovali a niekoľkokrát sme sa za to ospravedlnili. Dokedy budeme musieť čakať na rozhranie?

Počas procesu s prezidentom Tisom Zbor biskupov Slovenska sa dňa 8. januára 1947 obrátil listom na Slovenskú národnú radu, vtedajšiu nositeľku zvrchovanej moci. V liste prosil vrcholných predstaviteľov politickej moci na Slovensku, aby sa prípad Dr. Jozefa Tisu riešil „šetným spôsobom, a nie bezohľadnou tvrdosťou.“

Biskupi píše: „Pobáda nás k tomuto kroku aj tá všeobecná známosť a každým objektívnym pozorovateľom pripúšťaná skutočnosť, že Dr. Jozef Tiso bol vždy kňaz horlivý, bezúhonného života. Vo svojej rozsiahlej aktivite usiloval sa pracovať pre dobro celku a osobne sa neobohacoval... Pri posudzovaní činnosti najmä politického činiteľa, majú byť smerodajné i jeho úmysly. Väčšina slovenského národa je s nami presvedčená, že úmysly Dr. Jozefa Tisu pri verejnej činnosti boli tie najlepšie... Máme tiež vedomosť o tom, že po vynesení protižidovských nariadení Dr. Jozef Tiso bol ochotný zrieť sa prezidentstva. Ak tak neurobil, stalo sa preto, že sa snažil jednak zabrániť väčšiemu zlu. Hodno uvážiť, že čo nevedel prekaziť vo väčšom a nezávislejšom Maďarsku ríšsky správca Horthy, to nebol v stave prekaziť ani Dr. Jozef Tiso.”

List podpísali: arcibiskup Dr. Karol Kmeťko, biskup nitriansky, Jozef Čársky, biskup košický, Dr. Andrej Škrábik, biskup banskobystrický, Dr. Jozef Tomanóczy, generálny vikár spišský (pretože spišský biskup Ján Vojtaššák sa nachádzal v zaistení), Dr. Pavol Jantausch, apoštolský administrátor trnavský, Dr. Eduard Nécsey, svätiaci biskup nitriansky. Títo vedúci predstavení Katolíckej cirkvi na Slovensku poznali prezidenta Tisu osobne, sledovali jeho politickú činnosť bezprostredne a posudzovali ju vo svetle tradičnej demokratickej justície kultúrnej Európy.

Pýtam sa všetkých Slovákov dobrej vôle a ľudského svedomia: „Kto je v tejto kauze hodnovernejší svedok: katolícki biskupi, alebo mainstreamové médiá? Či výpoveď ľudí, ktorí zasvätili svoj život službe Bohu a bližnému má menšiu váhu, ako vajatanie redaktorov a publicistov v cudzích službách? Kto je lepšie informovaný o udalostiach; ľudia, čo ich ako očití svedkovia priamo sledovali, alebo marxizmom odkojení a v triednej nenávisti vyškolení jednotlivci, ktorí o nich iba počuli, ale nedali si námahu, aby si ich overili – ktorým je pohodlnejšie opakovať cudzie názory, než si vytvoriť vlastné.

V evanjeliu sv. Jána sa nachádza príhoda známa pod menom Pericopedeadultera. (Jn 8, 2-11). V nej Ján opisuje farizejov, ktorí priviedli k Ježišovi ženu pristihnutú pri cudzoložstve. Podľa Mojžišovho zákona mala byť potrestaná ukameňovaním a farizeji pokúšali Ježiša, aby odobril ich úmysel. Ježiš im povedal: „Kto z vás je bez hriechu, nech prvý hodí do nej kameň.”

A tieto slová sa v plnom rozsahu vzťahujú aj na všetkých tých rozhnevaných protagonistov demokracie, čo hádžu a budú hádzať kamene na Jozefa Tisu a štát, ktorému bol prezidentom. Ktorí nevidia brvno vo vlastnom oku, ani špinu vo vlastných radoch, ale o to zápalnejšie vyhlasujú Dr. Tisu za nového zločinca a obviňujú ho z činov, prečinov a zločinov, aké sa môžu zrodiť len v neinformovanej a ideologickými predsudkami pomútenej hlave.

Poprava Jozefa Tisu je dodnes nepochybne jednou z najznámejších a najdiskutovanejších udalostí novodobých slovenských dejín. Znamenala totiž významný zásah do života slovenskej povojnovej spoločnosti, ktorá sa s ňou, podobne ako s celým obdobím existencie 1. Slovenskej republiky, nedokázala dodnes dostatočne vyrovnáť. Je tomu tak zaiste aj preto, že procesom s prvým slovenským prezidentom sa nastupujúca politická moc snažila nielen o odsúdenie Jozefa Tisu ako osoby, ale prostredníctvom neho aj o exemplárne vyrovnanie sa s predošlým zriadením a ideou slovenskej štátnosti. O význame procesu svedčí aj jeho hodnotenie dobovými účastníkmi. Práve to má veľkú výpovednú hodnotu nielen o tom, ako jeho poprava zarezoňovala vo verejnosti, ale aj o jej vplyve na formovanie slovensko-českých vzťahov v obnovennej ČSR.

Je nepochybné, že v mysliach mnohých nielen „obyčajných ľudí“ zanechalo obdobie prvej Slovenskej republiky výrazné stopy. Prezident Jozef Tiso sa pre nich stal synonymom slovenskej štátnosti, osobou, ktorá znamenala pre veľkú časť Slovákov významnú autoritu. Jeho popularita v slovenskej spoločnosti bola aj po obnovení Československej republiky neprehliadnuteľná, čo priznal aj Gustáv Husák, keď si dovoľil povedať, že aj „v štyridsiatom ôsmom roku ešte stále osemdesiat percent ľudí bolo za Slovenskú republiku a prezidenta Tisu“. Samozrejme, odraz popularity akejkoľvek osobnosti v národe ešte nemusí hodnoverne vypovedať o jej činoch, ktorých hodnotenie ani nie je predmetom tohto článku, je však dôležité skonštatovať, že práve popularita Jozefa Tisu do značnej miery determinovala aj postoje k priebehu a výsledkom procesu na politickom poli, ako aj v médiách a medzi verejnosťou. Jeho odsúdenie a následná poprava vyvolali nielen na Slovensku protichodné reakcie. Jedna skupina Slovákov ho síce privítala, nezanedbateľná časť národa však vnímala trest smrti pre prezidenta prvej Slovenskej republiky ako neadekvátny zásah „spravodlivosti“ a buď jeho potrestanie otvorene odmietala, alebo žiadala zmiernenie trestu na doživotie. Nádejou oboch skupín sa stal vtedajší prezident Československej republiky Eduard Beneš, ktorý bol oprávnený rozhodnúť o udelení milosti, resp. o zmiernení jeho trestu na doživotie. Obe strany preto rozbehli akciu, v ktorej na adresu prezidenta zasielali stovky telegramov, anonymných či podpísaných listov so žiadosťami o vykonanie rozsudku, resp. o jeho omilostenie. Svojimi podpismi, popípade váhou svojich funkcií sa o udelenie milosti snažili najmä cirkevní predstavitelia ako napríklad Vojtaššák, Kmeťko, Nécsey, Čársky a Buzalka, demokratickí politici, medzi inými Josko, Styk či Balko, ale aj predstavitelia exulantských organizácií či v neposlednom rade viacerí jednotlivci, vrátane Tisovej matky. Je tiež zaujímavé, že napriek možnému stra-

chu z prenasledovania sú medzi nimi viac ako dvojnásobne zastúpené žiadosti o omilostenie. Žiadosti o vykonanie popravy boli pritom iniciované zväčša v kolektívnych orgánoch – závodných radách či partizánskych organizáciách.

Výpovednú hodnotu však nemajú len Kancelárii prezidenta podané žiadosti o milosť, ale aj správy ukryté v slovenských archívoch, ktoré analyzovali vtedajšiu spoločenskú situáciu v regionálnom kontexte. Na zá-

PETER SOKOLOVIČ

Odozva popravy Jozefa Tisu v dobovej spoločnosti

klade ich štúdia sa dá pozorovať, že na „Tisovu stranu“ sa postavili nielen jednotlivci, v niektorých obciach muselo zasiahnuť dokonca aj Poverenie vnútra, keďže aj niektorí predsedovia, funkcionári či členovia národných výborov neskrývane vyjadrovali sympatie k „bývalému režimu“, na základe čoho mohli dokonca prísť o svoje funkcie. Tieto názory neboli zďaleka ojedinelé a iste nešlo o zanedbateľný počet. Dokazujú to bohaté informácie z archívnych fondov národných výborov, kedy dokonca ich samotní predsedovia otvorene kritizovali postoj štátnych orgánov v prípade Tisovho procesu a vykonania rozsudku. Na tomto mieste sa iste nedá spomenúť všetky, predsa len sú významné napríklad slová predsedu nedežerského MNV, ktorý sa mal vysloviť, že „celá jeho obec, t. j. Nedežery, keby prišlo k hlasovaniu, či má byť Dr. J. Tiso odsúdený, alebo oslobodený, 90% obyvateľov by hlasovalo za oslobodenie Dr. Tisu, ako hlasovali za HSLS.“ Neboli pritom výnimočné ani prípady, keď žiadosti o Tisovo omilostenie písali obyvatelia celých obcí. Známu sa stala napríklad Valaská Belá, kde sa pod petíciu žiadajúcu milosť – napriek možnému sankciám – podpísalo 296 osôb. Príznačné pritom je, že petíciu iniciovali dvaja miestni partizáni a samotná obec sa hrdila titulom partizánskej obce. Podobných prípadov pritom bolo oveľa viac. Samozrejme, kvantifikovať percentuálny podiel odporcov Tisovej popravy, resp. samotného procesu s ním nie je možné, iste však nešlo o zanedbateľný počet, čo dokladujú viaceré zdroje ukryté nielen v archívoch, ale aj v mnohých hodnoteniach pamätníkov tohto obdobia.

Snaha slovenských predstaviteľov ako aj jednotlivcov, akokoľvek by bola rozsiahla, však s najväčšou pravdepodobnosťou nemohla zmeniť vykonanie popravy. Bola totiž postavená na scenári, ktorý predpokladal

Benešovu ochotu vyjsť žiadosti o milosť v ústrety, čo bolo vzhľadom na jeho predchádzajúce vyjadrenia o tom, že Tiso musí visieť, nepravdepodobné. Svojím postojom k vykonaniu popravy podľa mienky vtedajšej prevažne slovenskej časti spoločnosti, prispel k odcudzeniu oboch „bratských národov“. V jednej zo správ bezpečnostných zložiek, ktoré boli na Slovensko vyslané na „udržanie poriadku“ počas procesu, sa jej pisateľ neskrývane vyjadril: „Měl jsem pocit, že Češi jsou dnes

k nenávisti – prejavená tým, že ten, kto sa cíti byť urazeným, obyčajne odpláca tým, že rozmnožuje zlo, ktoré bolo na ňom spáchané“.

Poprava Jozefa Tisu do vzájomnej jednoty medzi Slovákami a Čechmi nepochybne zasiahla. Pamätníci si tiež spomínajú na tiché prejavy nesúhlasu, horiace sviece v oknách domov či nosenie čiernych stužiek na sakách. Poväčšine nešlo o žiadne „násilné“ akcie, napriek tomu, že pre časť spoločnosti znamenala šok, z ktorého sa mnohí ťažko spamätá-

slov je zjavné, že komunistická strana sa proces snažila využiť aj pri svojich snahách o diskreditáciu katolíckej cirkvi, ku ktorej sa hlásila väčšina národa. „Propaganda jeho prívržencov na Slovensku z radov Hlinkovej ľudovej strany i Hlinkovej gardy vedome a úmyselne zdôrazňuje, že idú súdiť kňaza a o tom, že Tiso bol medziiným aj najvyšším veliteľom vraždiacej Hlinkovej gardy a armády, ktorá mala bojovať proti SSSR, Anglicku a Amerike – o tom mlčia,“ písal ten istý denník už

na Slovensku skryté nenávidení, jako v letech 1938 a 1939, ač si nyní spravují svou zem sami, bez Čechů“.

Treba dodať, že podobné správy o náladách obyvateľstva neboli od českých spravodajcov ojedinelé. O pošra-motení slovensko-českých vzťahov následkom Tisovej popravy svedčia tiež mnohé anonymy, v ktorých sa pisatelia vyhrážali dokonca jeho fyzickou likvidáciou. Mnohé z nich sú sugestívne a často až vulgárne, predsa len sú významným svedectvom o naštrbení slovensko-českej spolupráce. Ako v nich uviedol jeden rozhorčený pisateľ, „Jedného rána svitne zase deň, kedy zmizne celý tvoj národ o tebe už ani nehovoríac. My Slováci sme si vážili Čechov ako bratský národ, teraz celí sklamaní nad hanobným činom spáchaným na najsvätšom Slovákov Tisovi. Celý Slovenský národ už dnes vie, že generál Milan Rastislav Štefánik zomrel smrťou zákernou špinavého Českého národa. My Slováci nechceme a nepravíme si viac Čechov a od dnešného dňa ste naši najväčší nepriatelia...“ a mnohé ďalšie. Podobné stanovisko nezastávali len pisatelia anonymov, ale aj viaceré známe médiá. V rovnakom duchu, poukazujúc na možnosť zhoršenia vzťahov medzi oboma národmi písal o Tisovej poprave vatikánsky časopis L'Osservatore Romano. Podľa jedného komentára šlo o čin, ktorý „kompromituje vzácnu možnosť upokojenia mysli v ČSR. Nech už poprava bola spravodlivým potrestaním zločinu, ako tvrdí jedna strana, alebo politickou pomstou, ako hovorí strana druhá, jedna vec je istá: milosť Dr. Tisovi by mohla veľmi prospieť k utuženiu duchovnej jednoty medzi Čechmi a Slovákami. Skutočnosť, že nebola prejavená úcta k duchovnému postaveniu obžalovaného, ktoré je vždy posvätné, i v tom človekovi, ktorého vina bola dokázaná, môže vyvolať len hlbokú bolesť u všetkých veriacich (...) Je to smutná vec – plodnosť

vali a prežívali ju, slovami pátra Šebastiána Labu „veľmi živo, so smútkom v tvári, s bolesťou v srdci a veľkým žiaľom v duši, ako ju vtedy prežívala väčšina slovenského národa“.

Postoj verejnosti zasiahol aj do mediálneho spracovania správ z priebehu a výsledkov procesu. Tie boli doménou tlače, ktorá bola v súvislosti s procesom významným masovokomunikačným prostriedkom, nakoľko rozhlas bol už krátko po jeho začatí obmedzený. Práve zastavenie rozhlasového vysielania je potvrdením obáv z popularity prezidenta Tisu vo verejnosti, ktorá by sa mohla v prípade živého vysielania ľahšie postaviť na jeho stranu. Počas rozhlasového vysielania si mohol poslucháč vytvoriť vlastný obraz bez stranícky ovplyvnených vsuviek, čo mohlo mať pre snahu o Tisove „spravodlivé potrestanie“ v rovine reakcií verejnosti neblahé následky. Ovplynúť mienku verejnosti, ktorá po zastavení rozhlasového vysielania s napätím čakala na každú novú správu, bolo prostredníctvom tlače píšucej aj pod hrozbou cenzúry oveľa jednoduchšie. Najmä po vynesení rozsudku a vykonaní popravy, o ktorých detaily malo záujem množstvo Slovákov. „Dnes padol rozsudok nad Dr. Jozefom Tisom a Dr. Ferdinandom Ďurčanským. Obaja boli odsúdení na trest smrti povrazom. Tento rozsudok si vyžiadala dejinná spravodlivosť. V mene republiky a slovenského národa bola odsúdená hlava toho štátu, ktorého režim hnal náš národ do katastrofy“, hlásala Pravda v špeciálnom vydaní venovanom procesu s Jozefom Tisom. Ako poukázal redaktor, „pred Nár. súdom nestál kňaz, ale predstaviteľ zradcovskej koncepcie ľudáckeho režimu. A pojednávanie pred NS, ako aj chovanie sa Dr. Tisu, najmä jeho záverečná reč toto len potvrdila. Národný súd odsúdil teda zločiny proti Republike, národu a proti ľudskosti. A odsúdil ich spravodlivo“. Z uvedených

začiatkom decembra 1946. Zahanbiť sa nedal ani Partizán, ktorý poukázal na to, že „na mnohých miestach Slovenska sfašizovaní kňazi, ktorým nie je dostačujúce prehlásenie Vatikánu, ktorý odsúdil svojim postojom Dr. Tisu, vyzývali deti i starších, aby sa modlili za Tisu a stali sa i prípad, že aj sami slúžili za neho omše“.

Snahy o diskreditáciu cirkvi sledovali okrem iného aj oslabenie Demokratickej strany, ktorá Tisovou popravou mala podľa komunistických predstáv značne utrpieť. Práve katolíci totiž mali svoj nesúhlas dať najavo aj stratou dôvery v demokratov. Hoci sa takýto zámer napokon nepoda-rilo stopercentne realizovať, predsa len proces s Jozefom Tisom zapadol do snáh komunistov o jeho propagandistické využitie. Spolu s ďalšími sa stal jedným z kamienkov na ich ceste k absolútnemu uchopeniu moci. Už necelý rok po jeho skončení na viac ako štyridsať rokov ovládli štát, v ktorom sa na celkovú existenciu prvej Slovenskej republiky, ako aj jej prezidenta, nemohlo nazeráť inak ako vyslovene negatívne. Našťastie, dnes už máme možnosť hodnotiť toto obdobie, ako aj Tisov proces bez zbytočných emócií na jednej či druhej strane – tak, ako by sa malo hodnotiť každé obdobie našich národných dejín.

Zdroje:

SOKOLOVIČ, Peter: *Listy Edvardovi Benešovi v súvislosti s rozsudkom nad Jozefom Tisom. In: Pamäť národa, roč. 7, 2011, č. 1.*

SOKOLOVIČ, Peter: *Úloha slovenskej tlače v politickom boji na pozadí procesu s Jozefom Tisom. In: Pamäť národa, roč. 7, 2011, č. 3.*

SOKOLOVIČ, Peter: *Premiéro mal predsa pravdu. Bratislava 2014.*

SOKOLOVIČ, Peter: *Proces a poprava Jozefa Tisu vo svetle regionálnych dokumentov prievidzského okresu. In: Nové historické rozhľady, 1/2015.*

Či ozaj vyhynulo v nás to, čo nás doposiaľ povznášalo nad iných tvorov? Posvätný ľudský cit, zmysel pre krásu, hľadanie poézie a životnej pravdy vókol nás? Áno, dnes zjavne vidíme akúsi skrytú tendenciu v umení — udusiť poslednú iskierku citu, ktorá dosiaľ drieme na dne ľudskej duše!

Pozorujeme však vec aj s inej logickej stránky. Kto pozoruje dnešný moderný výtvor, musí usúdiť, že za dnešnej duševnej vyspelosti ľudstva nemôže ani vyhovovať tá primitívna jednoduchosť, ktorú pozorujeme u dnešných umelcov. Toto mohlo zodpovedať dobe primitívov, ktorí neboli na takom stupni kultúry, ako človek dnešný, mali užší svet myšlienkový, menšiu schopnosť vnímať svoje okolie, mali cit a nepochybne aj určitú dávku naivnej obrazotvornosti. Táto naivita však v plnej miere vyhovovala ich duševnému i telesnému životu, cítil i sa šťastní, spokojní, lebo nemali predstavy o vyššom živote. Slovom, bola to naivita, ale úprimná naivita, ktorú v plnom precitení preniesli aj do svojich výtvorov, vdýchli dušu do svojej práce, práve tak, ako po stáročiach majstri antického a klasického umenia, a preto aj diela týchto primitívov majú svoju hodnotu umeleckú — pravda, zo stanoviska ich doby. Či je logické vracať sa do čias týchto primitívov, keďže máme cestu osvetlenú Michelangelom, Rembrandtom, Rodinom a inými veľďuchmi umenia? Či je logické vracať sa späť a prežívať znova tú strašnú kalváriu, ktorou sa predieralo umenie cez celé stáročia do dnešných čias? Nebolo by azda účelnejšie usilovať sa aspoň v diaľke kráčať po stopách týchto svetlých vzorov? Je ich veru nie veľa; a škodilo by azda človečenstvu, keby ich bolo viac? Či nie je to pretváрка, oslavovať niekoho, hovoriť o jeho nesmrteľnosti a pritom bočiť od neho? Viem, čo je toho príčinou! Približovať sa im, vyžadovalo by svätej trepezlivosti, veľkého štúdia, »pocitivizmu« v umení, zrieknutia sa ľži a milovania pravdy.

Dnešné umenie však toto všetko šikovným spôsobom obchádza a zdôrazňuje snahu po jednoduchosť. Áno, teda nie snaha po umení, ale snaha po jednoduchosť, ba skok až do najelementárnejšieho primitivizmu. A môžem vyhlásiť, že ten zvelebovaný primitivizmus dosiahol dnes zlatého veku. Máme už také dokonalé primitívne výtvory, že by človek nevdojak zaplakal nad ich vernosťou - teda úbohosťou.

Ak sa bude dnešné umenie uberať týmito bludnými cestami ďalej, nuž potom už netreba výtvarných akadémií, lebo veď najdokonalejší majstri sú dnes práve medzi žiakmi najnižších tried ľudových škôl.

Každá generácia, nuž i tá dnešná, musí vraj po sebe niečo zanechať, niečo nové, niečo veľké, niečo nehynúce. Je však smutnou obžalobou, že ani jedna generácia nevykonala pre výtvarné umenie tak málo, ako v prítomnosti a po žiadnej neostane toľko zmätku, a tak málo svetla, ako po tejto.

Dnešné moderné umenie akoby bolo razom preťalo korene medzi nevyčerpatelným čistým zdrojom

JÁN KONIAREK

Zavrholo moderné výtvarné umenie logiku a cit? (II)



Akademický sochár JÁN KONIAREK (Voderady 1878 – Trnava 1952), nestor slovenského sochárstva, uverejnil v roku 1938 článok Zavrholo moderné výtvarné umenie logiku a cit?, ktorý bol publikovaný dvoch častiach v Slovenskom hlase, ročník 1, č. 142 zo dňa 23. 6. a v č. 143 dňa 24. 6.

Už názov článku prezrádza názor profesora Jána Koniarika na tzv. moderné umenie. Umelec vzdelaný v duchu realisticky orientovaného umenia prezradil, že realistická tvorba núti umelca, aby vnikal „ stále viac a viac do tajov nevyspytateľnosti prírody“ a „...chráni ho pred bezduchým formalizmom a dáva jeho dielu to, čo nás na tomto najviac vzrušuje a udivuje a čomu hovoríme: Krása, Harmónia a Život.“ Článok svedčí o širokej rozhladenosti autora, ktorá bola výsledkom akademického štúdia v Budapešti, Ríme, Mníchove a desaťročného úspešného pôsobenia v Srbsku. Za Koniarikov testament sa považuje článok Sochár a národ uverejnený v Slovenských pohľadoch č. 122 v 1937 a prirodzenou súčasťou tohto testamentu je článok v Slovenskom hlase.

Ako uviedol J. Koniarik vo svojom životopise, nezberal výstrižky a novinárov dlho neprijímal. Môžeme predpokladať, že výzvou pre napísanie oboch rozsiahlych článkov boli mladí umelci pôsobiaci v Spolku svätého Vojtecha, ktorí navštevovali Koniarikov ateliér.

Od roku 1938 do dnešných dní prešlo výtvarné umenie búrlivým vývojom. Koniarikovo vyznanie nestratilo obsahovú aktuálnosť a môžeme predpokladať, že umelec by svoje názory nezmenil. Článok Zavrholo moderné výtvarné umenie logiku a cit? je dokumentom o názoroch nestora slovenského sochárstva a prispieva k porozumeniu jeho tvorby. Prinášame jeho druhú časť.

BOHUMIL CHMELÍK

sochárskej klasiky, stelesnenej Rodinom, Bistollffim, Dalouom, Hanákom, Štróblom a inými. Chcelo vytvoriť nového človeka, nové formy, nový svalový systém, nové proporcie, zabúdajúce, že nie človek môže pretvárať prírodu, ale príroda môže pretvoriť človeka, keď sa jej zachce. Výsledky sa museli dostaviť. Dnešné umenie v nedostatku životnej miazgy hynie v babylonskom zmätku, ktorý si samo pripravilo. Vysychá ako strom bez vlahy a ako všetko, čo sa vzdorné postaví proti večným nemeniteľným zákonom prírody. Nie sú už ďaleké časy, keď celkom stíchne tento moderný hurhaj v umení a len výplody tejto bláznivosti ako suché výhony budú sa vypínať hrozive vo vzduchu s varovným mementom, že tu žila kedysi pomýlená dekadentná generácia!

Bolo by však nesprávne obviňovať len tých, ktorí toto úpadkové umenie produkujú. Hlavná vina

väzí v obecnstve, a to po väčšine v tom, ktoré často umeniu vôbec nerozumie, dáva sa zavádzať zapltenými tendenčnými kritikami a vyhazuje často mnohotisícové sumy za tento bezcenný šlágrový tovar. Jestvuje totiž trojaké obecnstvo: Prví, ktorí umenie chápu absolútne, čiže ľudia umelecky citiaci. To sú umelci v pravom slova smysle a svedomití kritikovia. Druhí sú tí, ktorí šťastie umeniu rozumejú, ale tichučko, nič nehovoriac, smejú sa ľudskej naivnosti. K tretiemu druhu patria tí, ktorí umeniu vôbec nerozumie, prikyvujú však hlavou na všetko, čo vidia. Títo sú skutočnými odberateľmi moderných dekadentov. Skupujú a odporúčajú ich výtvory preto, že sú „moderné“ a jednak preto, aby ukázali, že idú s dobou. Mladí slovenskí umelci! Mám úprimné slovo k vám! Vyjdite z dnešnej tmy, neklamte sami seba, neplývajte svojimi silami pre krátky čas, ale produkte hodnoty také,

ktoré veky pretrvávajú. Právě umelecké diela sú len tie, ktoré v každom veku obstoja, sú stále aktuálne, lebo sú spravodlivé. Buďte moderní, ba zo dňa na deň modernejší!! Ja som rozhodne s vami. Zavrhnite však primitivizmus, smer starý, dávno prekonaný. Nevieť vôbec, prečo ho vlastne nazývať moderným, keď tu už dávno bol?? Čím viac sa budete približovať k majstrom sochárskej klasiky, tým budete modernejší a ak sa vám niekedy podarí prekonať tých 10 vyvolených, ktorí vystúpili na najvyšší vrchol ľudského poznania, vtedy už budete nie moderní, ale ultramoderní. Skloňte sa však k Prírode, k tomu nevyschýňajúcemu sviežemu prameňu, z ktorého čerpali tí, ktorí vás na míle predbehli. Obráťte sa, vy mladí umelci, k Rímu, ta, kde horí večné svetlo Michelangelovo, vstúpte s obnaženou hlavou do dielne tohto veľkého génia a presvedčte sa, že nič nové ste nevytvorili. Tie detské kresby a ume-

lecké sošky, ktoré vidíte denne reproduované po luxusných salónnych časopisoch, vyrábal už v dávnoweku nevedomý obyvateľ jaskýň! Zahľadte sa k Parížu a vidte veľkého Rodina! Hľa, „Kalejskí občania“ vám kývajú, „Balzac“ i „Viktor Hugo“. Pozrite si tie diela. Koľko rozličných -izmov sa cez ne prevalilo, ony však stoja ako žuly, nezraniteľné, čisté, ako by boli práve vyšly z dielne svojho Tvorcu.

Nemôžem k vám prehovoriť úprimnejšie ako slovami Otta Greinera:

„Padni na kolena
pred božskou prírodou,
miluj ju,
snaž sa jej porozumieť,
vnikni do jej tajov,
nauč sa jej slúžiť
a staneš sa jej pánom!“

„Dovoľte aby som poďakoval šéfovi vašej televízie aj vám osobne, že ste jediné médium, ktoré mi za roky dáva možnosť verejne vystúpiť a obhájiť sa, hoci útoky trvajú niekoľko rokov.“

Takto začal Vladimír Mečiar 7. marca televíznu diskusiu, ktorá typicky „mečiarovsky“ zarezonuje v spoločnosti. Slováci meno Vladimír Mečiar nepoznajú, tento chlap je po slovensky bežne iba „Mečiar“, Pretože „Mečiar“ je pečiatka, 'Frame' - tento druhý termín Slováci určite tiež nepoznajú, hoci je to niečo, v čom nevedomky žijú a čomu podliehajú, nevedomajúc si tragédiu svojej situácie.

Ale o tom možno neskôr. Na Slovensku prebieha ďalšia „mečiarovská“ kampaň s menom „Mečia-rove amnestie“. Samozrejme, je to kampaň proti Mečiarovi. Mne ako človeku, ktorý sleduje dianie na Slo-venku spoza hraníc, to pripadlo najprv ako absurdita, ale Slováci zase našli niečo, čím sa absurdita stáva súčasťou ich reality. Keď som v internetovom vydaní SME, „najčítanejších správach na Slovensku“ (www.sme.sk) hneď na úvodnej stránke našiel štyri alebo päť správ o „Mečiarovi“ a jeho „amnestiách“, bolo to predsa len na mňa veľa, aj keď v SME je Mečiar stálou témou, a to navzdory tomu, že už pred viac ako desaťročím odišiel z politiky. Potom som zistil, že prakticky každé médium, nosič či ako sa to volá - okrem novín aj divadlo, už máme aj film s bohorúhačským obrázkovým logom, vraj existujú aj pesničky - všetko, čo sa dá, už táto kampaň obsadila, využila či zneužila. Je to záber, na ktorý samotní Slováci nemajú, ale predsa na Slovensku existuje. Už treba vraj iba tri hlasy, aby poslanci dosiahli na Slovensku právne a aj morálne ne-možné - zrušenie amnestie. Samozrejme, v mene spravodlivosti, aby si Slováci konečne vydýchli, keď z nich spadne onen mečiarovský balvan ne-spravodlivosti spred dvadsiatich rokov, síce iba jeden z mnohých, ale tento ich vraj ťaží mimoriadne a už toľké desaťročia.

Skutočne? Slováci, skutočne je pre Vás problém mečiarovských „amnestií“ takým balvanom, ktorý už morálne nemôžete uniesť, alebo je to iba zámenka na niečo iné, čoho sa vo Vašej historicky preukázanej politickej naivite nedokážete dovŕtiť a niekto Vás (zase) iba vodí za nos?

Vráťme sa teraz k onomu „Framingu“. Pomôže to možno najprv pochopiť kto my všetci dneska vlastne sme. 'Frame' znamená v Angličtine 'rám', napríklad rám obrazu. Ale tento termín, typicky pre Angličtinu, má širší záber. 'Frame' znamená aj niečo ako vymedzenie, ohraničenie, tvar, stav mysle ('frame of mind') a podobne.

Daniele Ganser, (bývalý) profesor histórie na jednej zo švajčiarskych univerzít používa tento termín pre vysvetlenie, kto my všetci konzumenti dnešných médií sme. A hneď tú svoju teóriu aj na poslucháčoch testuje. Daniele Ganser je vynikajúci historik, ten, kto rozumie po nemecky, nájdite si jeho prednášky na YouTube, stojí za to si ich pozrieť. Jeho dizertačná práca o tajnej armáde NATO s menom Gladio bola knižným bestsellerom, ale keď sa Daniele začal zaoberať ďalšími ilegálnymi vojnami a narazil na september 11, vyhodili ho z univerzity. Prednáša ďalej a je určite jednou z nádejí skutočného európskeho humanitárneho myslenia.

Skúsme imitovať ten jeho test - je to desať otázok či podnetov. Jednoduché. Najprv si skúste postupne čo najrýchlejšie vybaviť obraz týchto slov. Dajte si tú námahu vyvolať

v mysli skutočný obraz významu týchto slov, prejdite k ďalšiemu až po vyvolaní obrazu:

1. Banán
2. Stolička
3. Policajt
4. Terorista
5. Atentát

A teraz si povedzte, či ste si po prečítaní slova 'terorista', otázke č. 4.

VLADIMÍR KURIC

Čo asi treba povedať

predstavili:

1. Fanatického katolíckeho Íra z teroristickej armády IRA
2. Španielskeho separatistu z katalánskej ETA
3. Talianskeho príslušníka Rote Brigade, Červených Brigád
4. Nemeckého teroristu z RAF, Rote Armeie Fraktion
5. Muža s fyziognómiou Araba alebo Muslima

Asi mi dáte za pravdu ako aj väčšina z doteraz otestovaných, že pri štvrtom slove sa vám v mozgu vybavil obraz č. 5 - a to je onen 'Framing': Náš mozog je „zarámovaný“, naše myslenie je naprogramované, vymedzené doslova goebelsovskou mediálnou propagandou vytvoriť spojenie terorizmus = Arab, muslim alebo Islam. Ak sa podarí médiám vytvoriť takéto spojenie, tak sa otvárajú dvere pre zdôvodnenia či morálne ospravedlnenie akýchkoľvek iracionálnych aktivít. Na základe takéhoto Framingu bolo napríklad akceptované bombardovanie Juhoslávie, vojny v Iraku, či dnešné zabíjanie dronmi v Pakistane.

Chcete dôkaz? Skúste si predstaviť vašu reakciu, keby Srbi začali bombardovať Berlín. Hrozné, však? Ako by vyzeralo vysielanie takej BBC, alebo CNN, alebo titulné stránky SME? Nepredstaviteľné. Chýba vám framing typu Srbi = zabijaci, alebo Milošević = diktátor a vrah. Tento Framing bombardovanie Belehradu v mozgoch populácie takpovediac zdôvodnil, spravdil.

Druhou funkciou Framingu je vymedzenie hraníc myslenia. Po úspešnom Framingu stačí niekoho raz v médiách označiť za teroristu, fašistu, alebo nejakou inou nálepkou, ostatní SMELáci, Havranovci, Leškovci, Kiskovci atď. to začnú opakovať dookola a onen chudák už nemá šancu sa prejaviť ako nič iné. Keby urobil čokoľvek, keby sa prejavil akokoľvek, keby navrhol čokoľvek, všetko je zlé a všetko treba odmietnuť. Lepší príklad ako Kotleba ponúknuť v súčasnosti neviem.

Ako to súvisí s Mečiarom a jeho amnestiou? Termín „Mečiarizmus“ je na Slovensku presne takým „Framing“, ako je aj termín terorista v prípade Arabov a muslimov. Preto všetci dnes mlátia hlavu-nehlava termínom „Mečiarove amnestie“, aj ten moderátor, hoci Vlado Mečiar jasne povedal, že išlo o amnestiu jednu. Ide o to, vtĺcť do hláv občanovi pečiatku, logo a tým vymedziť hranice jeho myslenia. Slováci sú dnes „zarámovaní“ do obrazu „Mečiarizmu“, ktorý sa na nich valí zo všetkých mediálnych, kultúrnych a iných strán: Obdobie vlády „Mečiara“ bolo obdobím vražd a teroru, nedemokratickej vlády bývalého boxe-

ristu atď., - mám pravdu? Čo sa vám vybaví v mozgu, keď niekto vysloví „Mečiarizmus“? A pôvodca tohoto všetkého zla má páchať ešte aj dnes hriech asi tým, že sa snaží žiť si svoj súkromný občiansky život („... ja si pasiem ovce...“, povedal Vlado Mečiar).

Ak je skutočným hriechom teroristov muslimov napríklad to, že v areáli ich populácie sa nachádza podstatná časť svetových zásob ropy, čo je potom

skutočným hriechom Vladimíra Mečiara?

Keď si predstavím že dosť veľká časť občanov Slovenska vlastne „mečiarizmus“ nezažila - mimochodom, termín „mečiarizmus“ bol presadený Mariánom Leškom, absolventom komunistickej žurnalistiky. Ale celá kampaň má zjavne mimoslovenské korene (lepšie povedané peniaze), bývalí boľševici alebo dnešní politickí impotenti sa na nej iba priživujú, nechávajú si platiť judášske groše. Je mi Vás Slováci, ľúto, keď to nevidíte.

Možno by nebolo od vecí tým mladším povedať a tým starším pripomenúť, čo to vlastne onen „mečiarizmus“ deväťdesiatych rokov vlastne bol. Alebo aspoň jeden pohľad naň, ako to vidím dúfam nielen ja.

Keď sa na prelome posledných desaťročí minulého storočia rozšýpal komunizmus, existovalo viacero scenárov pre usporiadanie Strednej Európy. Slováci v rámci Československa hneď logicky vyskočili so svojimi chronickými požiadavkami na „spravodlivú federáciu“, teda získať viac kompetencií. Len tak mimochodom, keď chcel dovtedy komunálny podnik v Žiline kúpiť mašinu na zametanie ulíc, alebo možno aj nejakú lepšiu vŕtačku, tak musel o to žiadať anonymného úradníka v Prahe, ktorý bol zrejme anonymným aj voči potrebám nejakých komunálnych služieb „někde na Slovákách“. Nemusíme evokovať nijaké tisícročné emancipačné snahy Slovákov, šlo o úplne pragmatické problémy.

Česi tvrdo, možno povedať zdanlivo natvrdo presadzovali centralistický, teda Prahou riadený štát. Praha mala všetko v rukách, od devíz až po peniaze na televízne seriály, ako to pociťovali nielen Slováci, ale aj Ostraváci alebo Brňáci.

Popri všeobecne prevládajúcim emóciám pre zachovanie spoločného štátu a tradičnému slovenskému drankaniu (inak sa to asi nazvať nedá) sa v českej politike objavila skupina vidiaca problém federácie pragmaticky - ako šancu zbaviť sa zaostaleho, večne mrŕiaceho brata, alebo pod hrozbou rozdelenia, ktoré by Slovensko „zrejme neprežilo“ (oficiálne stanovisko mnohých Slovákov) presadiť tvrdo centralistickú federáciu.

Dá sa povedať, že tento český recept navzdory prázdny blábolom zo strany Slovákov celkom fungoval, dokiaľ sa na politickej scéne neobjavil bývalý právnik odniekaľ z Trenčína, myslím. Máte pravdu, tu niekde začína onen „mečiarizmus“: Vlado Mečiar dokázal s Čechmi jednať tvrdo a v prospech Slovákov. Prakticky rozbil obidva scenáre Čechov. Svojou poli-

tickou šikovnosťou odpíľ českých ako aj slovenských bojovníkov za ďalšiu slovenskú politicko-ekonomickú katastrofu a presadil prvú demokraticky vybojovanú suverenitu pre Slovákov. A tým spáchal neodpustiteľný hriech: Suverenita Slovákov je historicky nestráviteľným hriechom pre Maďarských šovinistov, pre samolúbnych Čechov, ako aj pre historické koloniálno-imperiálne záujmy Nemcov a dnes, a to hlavne, Američanov. Týmto

všetkým urobil Mečiar a mečiarizmus slovenskou suverenitou škrt cez rozpočet. Každému trochu inak, ale všetkým nejako. A tieto historické ako aj dnešné záujmy dnes živia nemalú časť Slovákov, ktorí v cynickej honbe po pomste hľadajú, ako Mečiara potrestať. Nestačí im, že ho dehonestovali, od doslovného oplývania Pražanmi, keď prichádzal na rokovania o federácii (kto to dnes vie), až po opakované scenáre jeho zavraždenia, doma na Slovensku sotva exitoval v deväťdesiatych rokoch nejaký verejný, kultúrny alebo politický činovník, ktorý by si o neho netreľ svoje špinavé pysky.

Tu začína aj jeho osobná tragédia. Dneska starec, ktorý v televíznom štúdiu po dlhšom sedení dostanúc do nohy kľč, musí od moderátora počúvať ironické rady typu „zapite si vody, to na kľčce pomáha“ - človeku sa chce zaplakať nad tým ironickým potešením dnešných Slovákov, keď Mečiar trpí. Hanba vám, Slováci. Hanba.

Mečiar nie je jediným takýmto Slovákom a propaganda za zrušenie jeho amnestie vôbec nie je ničím výnimočným. Právny opak - Vy všetci, ktorí voláte dnes po spravodlivosti, teda potrestaní Mečiara, ste historicky typickí Slováci. Ako dopadol knieža Rastislav, ktorý zachránil Slovákov pred germanizáciou? Žiaci Cyrila a Metoda, ktorí Slovákom dali kresťanskú morálku a pismo, základ kultúry, boli vyhnaní zo Slovenska. Eudovít Štúr, ktorý géniálne kodifikoval pre Slovákov jazyk, určite jeden z najkrajších na svete, bol aj so svojimi politicko-kultúrnymi spolupútnikmi neuveriteľne prenasledovaný a šikanovaný predkami Bélu Bugára (aká to symbolika včerajšieho TV programu, to sa vám Slováci naozaj podarilo). Štefánika, ktorý úspešne presadil u svetových mocností uznanie štátu pre Čechov a Slovákov, toho Slováci vlastnoručne zastrelili a Jozefa Tisu, ktorému sa vďaka dobovej politickej konštelácii podarilo prakticky zrealizovať vlastný štát - zázrak v ktorý vtedy neverili asi ani samotní Slováci, toho Slováci vlastnoručne obesili. Česi sa ani nemuseli namáhať hľadať ani vlastného prokurátora, ani kata.

Ale Mečiar slovenskú suverenitu zatiaľ prežil. A to je neakceptovateľné. Dôvodov ho zničiť sa nájde dosť. Jednak politika nikdy nebola a ani nebude príliš čistým remeslom, ani v prípade Mečiara. To, že suverenita štátu je otázkou referenda alebo štrngania kľúčmi, tomu môže veriť, ak vôbec, snáď iba politický idiot. Áno, Mečiar vládol autokraticky a jeho ľudia, mečiarovci, rozkrádali, čo sa dalo. Je to

smutné, ale to isté platí pre každú politiku, aj pre tú dnešnú a na celom svete.

Ale ja už sa desaťročia pýtam všetkých tých, ktorí tak dodnes trpia kvôli „mečiarizmu“: Povedzte mi, zastavilo sa rozkrádanie tým, že ste odstavili od moci Mečiara? Znížila sa korupcia, keď ste odstránili od moci Mečiara? Odpoveďou je vždy viacmenej súhlasné mlčanie, ale ten súhlas si musím domýšľať ja sám. Hoci ja si dokonca myslím, že sa po Mečiarovi

udial pravý opak - rozkrádanie a korupcia sa zhoršili.

Na Slovensku vybuchovali za „mečiarizmu“ autá, sledovali sa ľudia a Béla Bugár „... celú rodinu aj so zbraňou v ruke som musel chrániť v Dunajskej Strede atď...“ Naozaj to neboli jednoduché časy. Otázkou, ktorá bola v televízii Bugárovi položená a na ktorú neodpovedal, je, či za týmito akciami proti nemu - a ja dodávam aj proti iným - bola slovenská SISka.

Poviem to takto - boj, špinavý politický boj proti Mečiarovi sa rozbiehal už od začiatku deväťdesiatych rokov, hneď ako sa etabloval ako politická osobnosť číslo jeden. Na verejnosť preniklo, že KDĽ, vtedy hlavný mečiarov oponent, na jednom svojom rokovaní otvorene prerokovávalo variant atentátu na Mečiara (a mimochodom, Ján Čartnógurský sa vraj rezolútne staval proti).

Béla Bugár v televízii priznal, že popri slovenskej, „mečiarovskej“ tajnej službe existovala druhá, paralelná SISka:

Moderátor: „...túto konkrétnu nahrávku ... zverejnila paralelná tajná služba. Mali ste informácie vtedy od nich, konkrétne môžem menovať pána Cibulu alebo ďalších?“

Béla Bugár: „Samozrejme, jednak aj informácie sme mali, žili sme v tej dobe...“

Ja tomuto rozumiem tak, že Béla Bugár, spolu s inými mečiarovými oponentami, mali svoje vlastné informačné a asi aj iné kanály v slovenskej tajnej službe, čo sa rovná protištátnej činnosti.

Pre doplnenie - niekedy v tomto období, myslím, tragicky zahynul poslanec slovenského parlamentu a výrazná osobnosť v HZDS, Roman Zelenay, syn legendárneho reportéra Gaba Zelenaya. Asi týždeň po tom, čo v televízii povedal, že má zoznam novinárov, ktorí sú platení zo zahraničia. Po jeho usmrtení sa vraj poslanci vysmievali házeddesákom v parlamente, kde je ten nimi ohlasovaný oznam. Po úmrtí Alexandra Dubčeka, ktorý asi nemal po automobilovej nehode zranenia, na ktoré sa dnes musí umrieť, to bola druhá strata pre Slovensko. Tieto osobnosti boli rozhodne iný kaliber ako Róbert Remiáš, ktorého smrť tak urgentne potrebujú dnešní demokratizátori Slovenska vyšetriť.

Vladimír Mečiar hovorí, že v roku 1993 vznikol problém, že riaditeľ SISky „... navrhoval za svojho námestníka človeka, o ktorom som vedel, že je angažovaný v iných spravodajských službách“ - dali by ste mi tip, o ktoré spravodajské služby sa asi tak mohlo jednať, s ktorými veľmi pravdepodobne už vtedy, na začiatku deväťdesiatych rokov spolupracovali oponenti Vlada

Mečiar? Ja vám dám vám na to svoj tip.

Vladimír Mečiar až tak niekedy do polovice deväťdesiatych rokov, myslím, uvádzal svojich protivníkov do zúfalstva. Objavil sa na politickej scéne pomerne nečakane a neznámy, čím chcem povedať, že skutočne politické sily hlavne v zahraničí neboli na neho pripravení. Na čo sa mediálne kampane proti nemu zmohli, bol iba „Frame” siláckeho politika, „bývalého boxera”. Doma bola celá opozícia skutočne z Vlada Mečiara zúfalá. Stále mal pred nimi náskok, politická aktivita a aj voličská popularita boli v jeho rukách. Jeho slovenskí oponenti jednoduchou na neho nemali. Mečiar samozrejme pokračoval v týraní českých politikov argumentami o ôsmich tonách zlata, spravodlivom vyrovnaní sa s dedičstvom po federácii atď.

Situácia sa začala meniť až potom, ako sa na Slovensku začala riešiť otázka vstupu medzinárodných investorov na Slovensko a hlavne otázka vstupu Slovenska do EÚ a NATO. A ani jednému z týchto Vlado Mečiar nevyhovoval. Keď sa EÚ Slovensku začala vyhrážať, že mu nedá úvery, mečiarova vláda si našla banku v Japonsku, ktorá Slovensku bola ochotná požičať ešte za nižší úrok. Podobne pri privatizácii slovenských bánk si nenechal diktovať ceny mu ponúkané. Vlado Mečiar začal brnkať na nervy oveľa silnejším hráčom ako Jano z KDĽ, alebo Béla zo „Spolužitia” (naozaj charakteristické meno). Vtedy sa Slovensko dostalo do takpovediac „srbského imidžu”, americkou ministerkou zahraničných vecí bolo nazvané „čiernou dierou Európy”. A lo-gom tohto imidžu bol Vladimír Mečiar. A Slovákov postupne takto zarámovali.

Ale v súvislosti s mečiarovou amnestiou bolo podstatné, že sa zjavne začala meniť kvalita práce opozície. Celá opozícia sa bola schopná spojiť do jednej protimečiarovskej koalície, čo by u slovenských politikov bez zásahu zvonku bolo nepredstaviteľné. Opozícia zrazu mala program, kontrolujúci mečiarovcom (dverstopercentné zvýšenie platov, na ktoré čakajú Slováci od Dzurindu dodnes). Ale hlavne dokázala opozícia Slovenska vyrobiť v pomerne krátkom čase „nového lídra” - Mikuláš Dzurinda jazdil na bicykli, behal maratón, všetko pred kamerami a objektívmi novinárov, akoby mu zrazu v hlave svietlo, čo je treba robiť pre popularitu v demokracii. Zorganizoval sa tzv. Tretí sektor, do dnešných NGO začali prúdiť peniaze zo Západu, „nezávislé” ústavy pre výzkum verejnej mienky poskytovali opozícii informácie čo chce slovenský volič počuť, napríklad tie dvestopercentné platy. Slovákom nesvietlo ani vtedy (a ani dodnes), keď dokumenty Tretieho sektora boli publikované s typicky maďarskou gramatikou, proti ktorej by slovenčina Bélu Bugára mohla byť považovaná za citácie z Pravidiel slovenského pravopisu, ba dokonca ani keď tretí sektor úplne otvorene priznal, že finančná podpora na predvolebnú kampaň protislovenskej opozície prišla na Slovensko cez holandské veľ-vyslanectvo, čo bolo priamym zasahovaním do vnútorných záležitostí cudzieho štátu. Ale toto všetko Slovákom samozrejme nevadí. A treba povedať, že aj Vladimír Mečiar tento vývoj zjavne podcenil. Alebo to bolo

vtedy už všetko nad jeho sily. Asi najhlavnejšou príčinou jeho pádu bolo, že Vladimír Mečiar až na pár výnimiek nemal okolo seba schopných a prítom statočných ľudí.

Vtedy prezident Michal Kováč, ktorý ako správne tvrdí Béla Bugár, mal byť zjavne iba nástrojom v rukách Mečiara (hlavne preto, lebo na viac nemal), bol takpovediac už na druhej strane barikády. Robil Mečiarovi problémy, kde sa dalo. Dá sa povedať, že Michal Kováč a mnohí iní, vidiac aktivity zahraničia, začínali niekedy koncom prvej polovice deväťdesiatych rokov utekať z HZDS ako krysy z topicej sa lode.

Výsledok volieb v roku 1998 sa dal viac-menej predpokladať, ale bol pre Vladimíra Mečiara navzdory vývoju pozitívny - HZDS aj vtedy vyhralo voľby. Keď však vtedajší prezident Rudolf Schuster len naznačil možnosť, že by predsa len poveril Vladimíra Mečiara zostavením vlády, čo bola vtedy strašne kacírska myšlienka, pochytila ho zrazu akútna brušná príhoda a chudáka prezidenta po mnohých operáciách a komplikáciách nakoniec doslova hrobárovi z lopaty zobrali až rakúski chirurgovia. Vladimír Mečiar zostavením vlády poverený nebol. Ale toto je len moja konštrukcia, naznačujúca, do akých peripetií mohol zasahovať vtedajší boj o moc na Slovensku.

Iná časová súvislosť je ohľadom Mečiarovej amnestie zaujímavejšia. Nemci vydali na syna prezidenta Kováča zatykač zjavne ešte v čase, keď ešte „išiel Mečiarovi po ruke”. Nemôžem sa zbaviť dojmu, že práve tento ťah zo zahraničia proti Kováčovi primäl slovenského prezidenta považovať, či by zmena politického tábora nebola pragmatickejšia. Kováč bol totiž starý „pragmatik”, kovaný komunizmom. Kováč začal premiérovi Me-

čiarovi hádzať polená pod nohy, hrajúc sa na bojovníka za demokraciu, čo u slovenského voliča zjavne zaberalo. V zahraničí sa otvorene na premiéra sťažoval, príklad, ktorý sotva nájdete u iného demokratického štátu. Ale zatykač na jeho syna už existoval.

A teraz mi povedzte, ako by ste v takejto situácii zachránili aj syna, aj jeho k opozícii prebehnuvšieho otca? Taktika nahraného únosu, ktorým sa znemožní ďalší právny postup voči nemu, je zjavne najšikovnejším trikom. Je zaujímavé, že zrazu nikoho ani na Západe nezaujímalo spreneverených niekoľko miliónov dolárov. To sa Západu vo vzťahu k Východu naozaj nestáva. Čo je niekoľko miliónov proti zbaveniu sa Mečiara? Nič.

Celý únos, teda právne zavlečenie, pripomína silne akciu False Flag, typickú a známu taktiku informačných služieb pre zdiskretitovanie politického protivníka. Prečítajte si knihu od vyššie spomínaného Daniele Gansera, čo všetko dokázali informačné služby na Západe. SISka pri existencii paralelných aktivít sa pokojne mohla na únose podieľať, v spolupráci s mladým Kováčom, alebo aj bez nej. Ale onen fakt, že mladý Kováč vypil „nasilu” dve flaše whisky bez akéhokoľvek zranenia, teda bez násilia, je dosť signifikantný. Mladý Kováč sa najpravdepodobnejšie nechal zavliecť a cestu si skrátil ožratím sa. Ale určite nie dvoch fliaš whisky. Práve tento drobný údaj ukazuje najviac, že jeho verzia je vymyslená, bez ohľadu na to, kto ten jeho únos zosnoval, kto ho zrealizoval a kto ho riadil či spackal - za každú túto časť môže byť zodpovedný niekto iný.

Mečiarova SISka, vrátane Vladimíra Mečiara, mohla niečo s mladým Kováčom plánovať, ba aj vykonať. Ale priebeh, aj výsledok celého „únosu” ukazuje jasne, kto mal z neho prospech - cui bono celého únosu je, že mladý

Kováč sa vďaka nemu z kriminálnika ako švihnutím čarovného prútika razom stal diplomatom. A to je výkon. Ak Vladimír Mečiar niečo s únosom plánoval, tak s ním iní, najpravdepodobnejšie zahraničné informačné služby, poriadne vybabrali. A Mečiarovi potom ostali na krku fegyverešovci a remiášovci, s ktorými narábal tak ako mohol a ako mu situácia dovolila. Vráťane amnestie. Jedno je isté - dnes, po dvadsiatich rokoch sa pri zamotanosti vtedajšej situácie nič seriózne vyšetriť nedá. Jediným zmyslom môže byť iba politická pomsta. A tragédiou je, ako si toto všetko Slováci nechávajú ľubiť. Je to ich tragédiou, lebo s takýmito taktikami jedno ráno môžu zistiť, že Maďarsko susedí na rieke Váh s Poľskom.

Tu treba ešte pripomenúť onú neodpušiteľnú tragédiu smrti Róberta Remiáša. Nechcem byť cynický, ale musím pripomenúť, že mečiarovci boli vraždení viac ako ich oponenti. Kto boli ich vrahovia? Zaujíma to vôbec Slovákov? Viete, aký zmysel má vyšetrovanie zločinu? Že zabráni, aby ste sa mohli stať jeho ďalšou obeťou vy sami.

Ak pominieme smrť Alexandra Dubčeka, ktorý by slovenský imidž medzinárodne po rozdelení federácie rozhodne „k nelibosti” Čechov výrazne pozdvihol, tak Roman Zelenay, Ján Ducký alebo aj Ernest Valko (ktorý mečiarovcom nebol, ale bol sudcom a ak sú beztestne na Slovensku vraždení sudcovia, tak asi treba utekať). Toto všetko sú rozhodne úmrtia, ktorých vyšetrovanie by malo byť pre slovenský štát psou povinnosťou. Slovákom temno okolo ich úmrtí nevadí. Ale so smrťou človeka majúceho kontakty s podsvetím sa nevedia zmieriť ani po dvadsiatich rokoch.

Prečo sa to začalo pretriasať až teraz? Lebo doba, politická konštelácia dozrela. Radovým Slovákom by to asi nevadilo nikdy. Ale dnešný slovenský

parlament asi dospel do marazmu, kedy sa dá nazbierať dostatočný počet hlasov. O tom, že sa bude dať nájsť dostatočný počet svedkov svedčiacich čokoľvek, o tom nepochybujem rovnako. Podľa môjho odhadu majú Bugár a spol. z piatich miliónov Slovákov minimálne štyri milióny potenciálnych svedkov ochotných dosvedčiť, že na vlastné oči videli Mečiara, ako kupuje presne tú istú whisky, akú potom vypil nasilu mladý Kováč, alebo akúkoľvek inú potrebnú hovadinu. Lebo o nič iného ako o pomstu voči Vladimírovi Mečiarovi tu ísť nemôže. S kolaterálnym poškodením Róberta Fica, ktorého proslovenskú politiku má asi EÚ tiež už plné zuby. Určite nebude problémom ho cez falošných svedkov do kováčovho alebo do remiášovho sprisahania vtiahnuť.

Ešte niečo na koniec. Ja si myslím, že dnes na Slovensku predsa len popri tých štyroch miliónoch skorumpovaných Slovákov predsa len existujú aj takí, ktorí si uvedomujú hodnotu a cenu vlastnej suverenity a ktorí už šikanovanie alebo dokonca vraždenie Slovákov presadzujúcich slovenskú suverenitu tolerovať nemienia. A tak sa honba na Vladimíra Mečiara môže nakoniec aj obrátiť na pouličnú honbu skorumpovancov a cudzích agentov. Slováci zažili turčínov, maďarónov, čehuňov. Možno existuje už na Slovensku zopár takých, ktorí majú takýchto už plné zuby. Preto by som rád poradil - dajte ruky preč od Mečiara, lebo ak sa mu niečo stane, tak sa niečo stane aj vám. Ale to je len taký pocit.

A ešte jedno niečo na koniec. Američania, Nemci a ostatní, ak sa nenaučíte akceptovať, že Slováci majú právo na svoju vlastnú suverenitu, aj na tú vojnovú, lebo Slovákom vtedy naozaj o nič iné nešlo, a budete pokračovať v podpore vnútorných nepriateľov slovenskej suverenity, tak nakoniec na Slovensku prehráte.



Kresba: Andrej Mišanek

KULTÚRA

Dvojťždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o., Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

V druhej polovici 4. storočia zomrel v Miláne ariánsky biskup a došlo k voľbe nového. Nakoľko ariáni radi vyvolávali nepokoje, preto tam bolo prítomné aj vojsko na čele s prefektom Ambrózom. Ten bol v tom čase katechumenom. Veriaci sa nemohli dohodnúť na novom biskupovi, lebo ariáni chceli svojho kandidáta a katolíci tiež svojho. Do toho vrenia kvôli poriadku vstúpil do baziliky Ambróz. V tom nejaké dieťa na rukách rodiča zvolalo na plné ústa do chrámu: „Nech je našim biskupom Ambróz!“ Zahučalo to pod klenbou do chvíľky ticha. A všetci veriaci sa pridali za novú voľbu. Ambróz bol o sedem dní pokrstný a potom prijal všetky stupne svätenia. Veľa vieme z jeho životopisu, ktorý napísal jeho tajomník Paulínus. Často navštevoval Akvileju a tam na trhoch kupoval kresťanov od Hunov. Rozdal chudobným svoj súkromný majetok. Viedol prísny život. Bol vynikajúcim kazateľom, čo sa stalo pre Augustína cestou do Cirkvi. Teologické vzdelanie si dopĺňal pomocou svojho kňaza Simplicia. Ten sa stal potom jeho nástupcom. Pokiaľ išlo o vykúpanie zajatých kresťanov, na to používal aj cirkevné zlato. Držal sa zásady, že Cirkev má zlato nie na to, aby ho opatrovala, ale aby ho vynakladala na preukazovanie lásky. Pochoval cisára Teodózia a povedal slávnú reč. V nej zdôraznil učenie Cirkvi, že „cisár je len členom Cirkvi, teda je v nej, a nie nad ňou.“ Touto zásadou sa potom stále riadili rímski biskupi s cisármi a kráľmi. Zomrel v noci z 3. na 4. apríla roku 397. Kristus bol pre neho všetkým. Dodnes z jeho diel nám doznievajú jeho slová, plné hĺbky a radosti: „Kristus je pre nás všetko! Ak si potrebuješ liečiť rany, on je lekárom! Ak ťa tlačí nepravosť, on je spravodlivosťou! Ak ťa spaľuje horúčka, on je prameňom živej vody! Ak sa bojíš smrti, on je pre teba životom! Ak túžiš po nebi, on je cestou!“ (De Virginitate, 16, 99).

Aj Pravoslávna cirkev si ho uctieva 7. (20.) decembra modlitbou kondaku: „Otče, svjašenonačalnice Amvrosije, molí Christa Boga spasitsja dušam našim.“

K roku 351 sa viaže významný chýr, ktorý pútnici doniesli do Európy z Jeruzalema. Tam v tomto roku, 7. mája, v deň Turíc, za biskupa Cyrila Jeruzalemského, okolo 9. hodiny zrána, sa zjavil nad Jeruzalemom žiariaci kríž. Ramená kríža siahali od Golgoty po Olivový vrch. Do roka sa táto udalosť dostala až na okraj obývaných krajín. Všade to upevňovalo vo veriacich vieru. V tom čase pápež Libérius po prvý raz použil v korešpondencii termín „papa“ (pápež).

Roku 366 pápež Damaz zaviedol v Ríme latinské omše. Pred jeho nástupom sa konali len po grécky. Z gréckej liturgie ostali v omši: Kýrie elejson, Glória, Krédo a Sanctus. Zaviedol do liturgie nádherné rúcha a umelecké reliéfy na steny, zlaté nádoby, baldachýn, svietniky zo striebra a kadidlo. To všetko malo pomôcť prekonať ariánske jednoduché bohoslužby slova. Vynikli aj krásne cirkevné hymny, ktoré zaviedol Ambróz v Miláne. Toto všetko prenikalo na staré Slovensko a obohacovalo cirkevný slovník a reč.

Za tohto pápeža Damaza došlo k veľkej udalosti. Rozhodol sa zrecenzovať Bibliu pod názvom Itala. Na to povolal najlepšieho odborníka z Jeruzalema - Hieronyma a menoval si ho za tajomníka. Ten na to bol pripravený dlhým porovnávacím štúdiom. Pri revízii Italy opravoval len nevyhnutné časti, aby ho ne-

upodozrievali z novotárstva. Priateľovi v liste napísal: „Šetril som si svoje pero (stylus).“ Po smrti pápeža sa odobral do Betlehema. Zdôrazňoval heslo: „Nepoznať Bibliu znamená nepoznať Krista. Usilujem sa na zemi naučiť tie pravdy, ktorých pevnosť pretrvá aj v nebi.“ V Biblii bol preveľmi rozhladený. Poznal sýrsku verziu Biblie - Pešitu, potom koptské, etiópске a gótske verzie. Pomohlo mu aj to, že Sýria so svojím kresťanstvom nebola ovplyvnená v 4. storočí gréckym myslením a podobne aj mníšstvo bez egyptského vplyvu. Sýrsky svet 4. storočia bol čisto semitský, z ktorého vyšla aj Biblia. Tento svet siahla od Libanonu cez Sýriu až do Mezopotámie.

O živote Hieronyma je zaujímavé konštatovanie jeho životopisca: „V Rí-

ANTON SEMEŠ

me sa naučil ovládať latinský a grécky jazyk, v Sýrii chaldejský, v Jeruzaleme starohebrejský a okrem toho ovládal aj svoj materinský dalmatínsky jazyk“ („...et suam linguam maternam dalmaticam“). Keď alexandrijský arcibiskup v tom čase viedol synodu, nemal nikoho, kto by poznal reč cudzincov v meste Nitria. Pred koncom 4. storočia to už bolo mesto staroslovenských veteránov a za hradbami boli kláštory. O tých potreboval arcibiskup prehľadnú správu. Preto sa obrátil listom na Hieronyma do Betlehema, aby mu prišiel prešetriť kláštory mesta Nitrie („lustrare monasteria civitatis Nitrie“). Vedel, že Hieronym je rodený Slovan. Hieronym podal synode vyčerpávajúcu správu o kláštoroch v Nitrii aj o teologickom vrení v nich. Vrátil sa potom do Betlehema. Nakoľko jednotlivé národy sa dostávali za Dunaj na cisárske územie, dochádzalo k drancovaniu rímskych provincií. Hieronym to sledoval prostredníctvom zámožných pútnikov. Preto komentoval aj udalosti v Ilyriku, kde sa narodil k roku 396: „Duch sa hrozí sledovať skazu našich čias. Je to už dobrých dvadsať rokov, čo sa medzi Konštantínopolom a Júlskymi Alpami každodenne prelína rímska krv.“

Na šírenie evanjelia bola potrebná aj usporiadaná reč. Dve a pol storočia pastorácia bola medzi najnižšími vrstvami, kde stačil krajový dialekt. Preto aj prvotné Písmo v Itálii bolo v ľudovej reči (Itala). V druhej polovici 3. storočia bolo už v Cirkvi veľa vzdelaných kresťanov, aj z vyšších vrstiev spoločnosti. Bolo treba „pokrstiť“ latinskú reč (jazyk). Tak sa v klasickej reči pomaly posúvali zmeny k cirkevnej latinčine. Na Cicerónových základoch sa pestovalo vycibrené rečníctvo. Pri ňom sa dával dôraz na rytmický spád reči, na melodický zvuk a úpravu stavby vety. S prílevom vzdelaných ľudí do Cirkvi pribúdalo aj školených rečníkov. Predstavitelia Cirkvi neváhali a svoje učenie začali hlásať v mestách vybrúsenou latinčinou. Zachovalo sa to v cirkevných archívoch a knižniciach v opisoch. Nebolo to celkom bez starostí a ťažkostí. Nový obsah kresťanského učenia vyžadoval tvorbu nových výrazov. Najmä neskor-

šie sa v tom vyznamenal sv. Augustín. On zaviedol označenie Krista za Spasiteľa - Salvator. Pre kresťanov vynikalo pravdivosťou slovesa „salvare“ (zachrániť, spasiť u Slovenov). Rímsky klasický slovník termín Salvator nepoužíval.

Okolo roku 315 sa v Panónii, v rodine rímskeho dôstojníka, narodil syn Martin v mestečku Sabárii (dnes Szombathely v severozápadnom Maďarsku). Tento chlapec sa neskôr stal povestným biskupom mesta Tours v dnešnom Francúzsku. Vyrastal v tolerantnej pohanskej rodine. Služobníctvo mali z kresťanov. Od 15 rokov slúžil ako jazdec v rímskom vojsku. Raz mal v noci službu na koni v meste Amienne (Francúzsko) a stretol pri mestskej bráne uzimeného žobráka. Nemal pri sebe peniaze, tak zo súcitu

nad biedou a zimou toho človeka odťal polovicu svojho vojenského vlneného plášt'a a podaroval ho žobrákovi. Martin v tom čase už bol katechumenom. V noci mal sen, v ktorom videl Krista v nebi, ako hovorí nebešťanom: „V noci ma Martin - katechumen - odial týmto plášťom.“ Po tomto sne už nemal pokoj a o dva roky sa dal pokrstiť a vystúpil z armády. Nejaký čas žil medzi mníchmi v Itálii a neskôr aj v Dalmácii. Nakoniec prijal diakonát a potom kňazstvo. Spreádzali ho početné zázraky a chýr sa o ňom ako o divotvorcovi rozšíril po celom kresťanskom svete. Aj medzi starými Slovenmi na Dunaji. Žil vo francúzskom kláštore blízko mesta Tours a keď tam zomrel biskup, mešťania si ho zvolili za biskupa. Mal dar vplývať na zvieratá. Raz si tak pre seba povzdychol: „Psy a hady ma poslúchajú, ale mešťania nie veľmi!“ Zo všetkých zvierat mal najradšej ovečky. Pripomínal veriacim Kristovu výzvu darovať núdznemu jeden z dvoch oblekov. A dodal: „Ovečka to robí každý rok odstrihnutou vlnou!“

Medzitým sa rozšíril ariánsky blud aj v Panónii. Cisár tam poslal do vyhnanstva bludára Ária z Alexandrie. Ten tam za pobytu získal pre svoje učenie niekoľko biskupov. Tak sa blud rozšíril po Panónii. Túto novú vieru prijala aj Martinova matka v jeho rodnom meste – v Sabárii. Martin prišiel domov, potom priviedol matku a preveľa ľudí späť do Cirkvi. Medzi nimi boli aj starí Sloveni. Aj tí boli na jeho náhrobku uvedení medzi pokrstenými: Pod nábožnú zmluvu Kristovu si prijal obrovské a rozličné kmene: Aleman, Sas, Durínčan, Panón, Rúg, Sloven, Noričan, Sarmat, Ostrogót, Frank, Burgund a Dák sa teší, že pod tvojím vedením poznali Boha. Martin v povesti svätosti umrel v kláštore neďaleko svojho biskupského mesta Tours (8. 12. 397) ako prvý svätec v Cirkvi – nemučeník.

Tieto udalosti aj Cirkev na Slovensku stále evidovala a uvádzala do svojho Letopisu. Kým sa tak dialo v Rímskej ríši, do dunajskej kotliny privälili sa z východu kočovní Huni (372). Po nich prišli Vizigóti a upevňovali tu ariánstvo.

Kresťanstvo bolo v Európe rozšírené a upevnené napriek prenasledovaniám. Evanjelium dostalo prímene: Gesta Dei per homines (Božie skutky skrze ľudí). Márne bolo ohováranie pohanov, podozrievanie, mučenie, žalárovanie a vraždenie. Odborníci odhadujú počet obetí z 50 miliónovej Rímskej ríše na 2-4 milióny. Toto obdobie je ohraničené rokmi 64-323 (Nero až Licínus na východe).

V roku 405 príchod Hunov prekvapil na juhovýchode Vandalov a Alanov a na severe Kvádov. Preto vládnuce družiny týchto troch kmeňov sa odsťahovali do severnej Itálie a potom do južného Francúzska. Tam sa spojili s kmeňom Suéov a prešli Pyreneje. V Hispánii po nich ostala pamiatka - po Suévoch Sevila, po Van-

daloch Andalúzia (Vandalúzia). V roku 410 Huni spolu s Gótmí orabovali prepadnutú Panóniu (Zadunajsko). Družiny Gótvov potom odťahli do Itálie a orabovali Rím. Porazení Gepidi v Zátisi sa stali vazalmi Hunov. To isté urobili Zátiski Sloveni (Meraháni) a addunajskí. Hunom ako pastierskemu kmeňu dodávali zrno, bôb, múku a seno i obrok pre jazdecké kone. Do boja dodávali pešiakov („befulci“).

V roku 420 zomrel v Betleheme preslávený biblista Hieronym z Dalmácie. Jeho rodné mesto zničili Góti na ceste do Itálie. V roku 430 v Afrike naproti Sicílii umrel biskup Augustín, preslávený svojou knihou O Božom štáte.

V roku 431 hornú Panóniu definitívne prevzali do svojej správy Huni, ktorí ju mali obhraňovať na základe zmluvy s Rímom. Rimania im odovzdali vojenskú obranu Panónie bez bojov a ani Huni potom už nemali dôvod ničťť tamojšie mestá a osady, a nepreniesli ani stred svojej ríše od hornej Panónie. Ponechali ho v kraji pre stepný národ najvýhodnejšom – v strednom Potisí, na stepi rozliehajúcej sa na západ od Tisy, kde bola bohatá paša, ktorú ako stepný národ potrebovali pre veľké stáda rožného statku, koní a oviec. V hornej Panónii boli len hunské posádky.

V roku 433 sa Rím oficiálne zriekol Panónie a prijal za ňu rukojemníkov. Medzi nimi bol aj mladý Atila. V centre, v Ravene, sa mu venoval panónsky senátor Orestes. Po nástupe do vlády si ho Atila vzal za tajomníka.

V roku 450 umrel cirkevný spisovateľ Paulus Orosius, ktorý zachytil vo svojich letopisoch aj Nitru. A v roku 451 na Chalcedónskom sneme odsúhlasili carihradský patriarchát. Vtedy Huni prenikli až do Francúzska. Tam v údolí rieky Loiry na Katalánskych poliach ich rímske vojsko porazilo (vojvoda Aëtius). Po návrate na Dunaj si tento neúspech vynahradili vyrabovaním Aquiley a severnej Itálie.

Atila (+453) bol hlavou hunsko-germánsko-slovanskej konfederácie, voľného zväzku rozličných kmeňov, ktoré žili vlastným životom pod ve-

dením vlastných kniežat a veľmožov. To sa ináč odzrkadľovalo aj v Atilovej stratégii. Huni boli len jazdci a neboli vôbec schopní bojovať ako pešiaci. Sarmati, Srbi a Chorváti boli jazdci a Sloveni prevažne pešiaci. Neočakávaný rýchly prepád, blesková vojna, to bola vždy obľúbená bojová praktika koristníckych stepných národov, ktoré však nevedeli dobýjať vysokými múrmi opevnené mestá a hradby.

Po Atilovej smrti sa hunská konfederácia rozpadla a horná Panónia sa dostala do správy východných Gótvov (Vizigótvov), a to až do smrti Teodorika Veľkého roku 526. Góti za jeho vlády zaujali priveľké územia, na ktorých tvorili len tenkú vrstvu bojovníkov-vojakov, ponechajúc miestne obyvateľstvo pri tradičnej spoločenskej

organizácii. V tomto smere išli tak ďaleko, že napríklad nenaučovali miestnemu obyvateľstvu ani svoje ariánske kresťanstvo. Ako ariáni neničili katolícke chrámy ani v Itálii.

Pred koncom storočia mnisi okolo Benedikta postavili na juhozápad od Ríma na vrchu pri dedine Cassino opátsky kláštor. Benedikt na príkaz pápeža napísal pre mníchov Pravidlá (Regulu). Zjednotil západné mníšstvo a každý mních žil celý život v kláštore. Nabádal ich čítať dobré knihy, ale písať ich a prepisovať, to nenariadil. Život prebiehal podľa pravidiel: Ora et labora! (Modli sa a pracuj!) Tak im aj rozdelil čas. Písať a prepisovať staré knihy zaviedol po smrti Benedikta šľachtic a štátnik Cassiodorus z južnej Itálie. Tam postavil na svojom majetku (Vivarium) benediktínsky kláštor, kde opisovaním klasickej literatúry zachránil staré dedičstvo pred zničením. Bol to veľký italský vlastenec. Po ňom ostalo heslo: „Je to odporné, ak po svojej vlasti chodíš ako cudzinec!“

Na prelome 5.-6. storočia bohatý Riman - Gregor vstúpil ako diplomat do pápežských služieb. Často býval úradne aj v Carihrade. Nadobudol politický prehľad o celej ríši. Po diakonáte stal sa po smrti pápeža novým biskupom Ríma a začal robiť reformy v Cirkvi. Zjednotil latinskú liturgiu, zaviedol jednotný cirkevný spev (gregorián). Vydal pre biskupov príručku o pastorácii a organizoval misie. Misionárom prikazoval, aby pohanské chrámy neničili, len vynesli pohanské sochy a spálili ich pri kostole ako dôkaz, že pohanskí bohovia nemajú moc. Spálením bohovia stratili úctu. Do novoposvätených pohanských chrámov nariadil dávať sochy Krista, Bohorodičky, anjelov a svätých. Po Gregorovi Veľkom nám zostali zásady: v ťažkostiach zachovať jednotu (in necessariis - unitas), v pochybnostiach slobodu (in dubiis libertas) a vo všetkom zachovať lásku (in omnibus caritas). Vtedy sa rozšírilo aj heslo biskupa Augustína z Afriky: „Váš život nech je piesňou, ktorá nikdy nezanikne!“ Preklady, nové piesne a kázne cibřili aj náš starý slovenský jazyk.

(Pokračovanie v budúcom čísle)